

Voorschoten, Veurseweg 3 Huize Bijdorp: Pensionaat

bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve
Acaciastraat 12 bis A, 3551 BG Utrecht
tel: 030 - 2430147 en 06 - 11360167
jvanderhoeve@telfort.nl

1. Inhoud

1	1. Inhoud
2	2. Voorwoord
3	3. Bouwgeschiedenis van het Pensionaat
4	3.1. Het pensionaat in eerste opzet (1879-1937)
7	3.2. Verbouwing 1937-'38 (MMS)
14	3.3. Klooster- en bejaardenoord Huize Bijdorp
18	4. Beschrijving exterieur
18	4.1. Bouwmassa
18	4.2. Gevels
22	5. Beschrijving interieur
22	5.1. Kelder
23	5.2. Begane grond
27	5.3. Eerste verdieping
30	5.4. Zolder
34	6. Waardstelling
34	6.1. Gemeentelijk monument
35	6.2. Waardstelling
	Waardstellingsrepresentatietekeningen I-III

2. Voorwoord

Deze bouwhistorische verkenning met waardestelling van ‘Huize Bijdorp’ is in het laatste kwartaal van 2020 opgesteld in opdracht van de Congregatie van de H. Catharina van Siëna, zusters Dominicanessen van Voorschoten, vertegenwoordigd in dezen door P.J.J. Meijs. De uitvoering van het onderzoek en de rapportage waren in handen van het *bureau voor bouwhistorisch onderzoek J.A. van der Hoeve* (Utrecht).

Het hoofdgebouw is bezocht op 17 september, 8 oktober en 14 oktober. Uitgesloten waren de privé-appartementen. Deze zijn voorzien van dekvloeren, voorzetwanden en verlaagde plafonds. Om desondanks een indruk te verkrijgen is in september één leegstaand appartement bezocht (B 252), gesitueerd op de kapverdieping van het landhuis. In het pensionaat en het nieuwe pensionaat hebben inspecties plaatsgevonden boven verlaagde plafonds om resten van oude interieur-afwerkingen vast te leggen. Dit is samen T. van Ettinger uitgevoerd. Alle foto’s zijn van eigen hand, tenzij anders genoemd.

Het archiefonderzoek werd beperkt door de coronamaatregelen die van overheidswege zijn opgelegd. Het huisarchief was gelukkig zonder beperkingen raadpleegbaar, ondergebracht in het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven (ENK) in het Kruisherenklooster in St. Agatha bij Cuijk. De belangrijkste bron voor de geschiedenis van de congregatie is de ‘kroniek’, een soort dagboek. Veel van de andere archieven waren digitaal raadpleegbaar, waaronder het bouwtekeningenarchief van de gemeente Voorschoten en diverse beeldbanken. Het kadastraal onderzoek is verricht door *H. Wierds, Historisch Onderzoeksbureau* (Groningen).

Binnen de genoemde beperkingen was het niet mogelijk om ook de 19de-eeuwse bouwtekeningen te achterhalen, uitgezonderd het entreegebouw-noviciaat en keukengebouw. Voor de andere gebouwen kon gelukkig gebruik gemaakt worden van de weergave van de bestaande toestand bij latere verbouwingen. Daarmee zijn voldoende gegevens verworven voor een analyse van de bouwgeschiedenis en een onderbouwde waardestelling.

Dit rapport maakt deel uit van een reeks samenhangende rapporten:

- Huize Bijdorp: Hoofdgebouw (inleiding)
- Huize Bijdorp: Landhuis & Kapel
- Huize Bijdorp: Entreegebouw, noviciaat en rector-gebouw
- Huize Bijdorp: Pensionaat
- Huize Bijdorp: Keukengebouw
- Huize Bijdorp: Nieuwe Pensionaat
- Huize Bijdorp: Bijgebouwen

Het onderzoek was niet mogelijk zonder ondersteuning en hulp. Hen wil ik op deze wijze en bij dezen bedanken. Het bezoek ter plaatse is mogelijk gemaakt door P.J.J. Meijs en T. van Ettinger. Veel dank gaat ook naar alle bewoners en personeel, die mij ontvangen, begeleid en – waar nodig – geassisteerd hebben bij mijn onderzoek. Verder gaat dank uit naar E. van Holland van Cob-Web en M. Piercy van Bouwaccent voor hun ondersteuning.

Ook de medewerkers van de (digitaal) geraadpleegde archieven dank ik voor de geleverde hulp. Speciaal moeten de medewerkers van het ENK genoemd worden, die onvermoeibaar stukken hebben gehaald en per ommegaande reproducties hebben geleverd.

Utrecht, 7 februari 2021

Jan van der Hoeve

3. Bouwgeschiedenis van het Pensioonaat

3.1. Het pensioonaat in eerste opzet (1879-1937)

Het pensioonaat O.L.V. van Lourdes van Huize Bijdorp is gebouwd in twee fasen, waarvan de eerste in 1879. Over de bouw en oorspronkelijke opzet ontbreken bijna alle gegevens. Er zijn alleen de spaarzame en korte vermeldingen in de kroniek, enkele foto's en de opmetingstekeningen uit 1937. Op dat moment hadden al de nodige aanpassingen in de indeling en afwerking plaatsgevonden.

Aan de start van de bouw herinnert de gedenksteen in de hal van het trappenhuis: 'de eerste steen is gelegd door/ MARIA JOHANNA DELPHINA LEEUWENBERG/ oud 16 jaren/ eerste pensioonaire van bijdorp/ 19 maart 1879'. De Maasbode uit 1879 vermeldt bij de aanbesteding van het werk dat het gebouw is ontworpen door Wouterlood & Berkelaar uit Schiedam.¹ De genoemde Wouterlood was vermoedelijk Nicolaas Gregorius Wouterlood, timmerman, architect en aannemer (1846-1910).² Over Adrianus Berkelaar zijn vooralsnog geen verdere gegevens bekend. De laagste inschrijver was de aannemer A.D. Wempe uit Leiden.

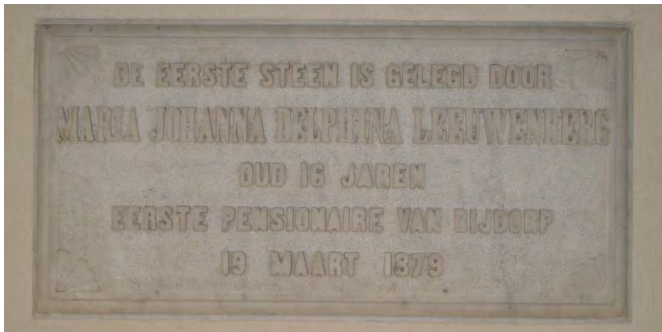
De bouw ondervond enige vertraging, maar het gebouw was wel in iets meer dan een jaar voltooid. Op 2 juli 1880 werd het gebouw ingewijd. Een foto uit circa 1881 maakt duidelijk dat het gebouw bestond uit de (huidige) middenpartij en één zijvleugel. Deze vleugel was door middel van een L-vormige gang verbonden met het landhuis.

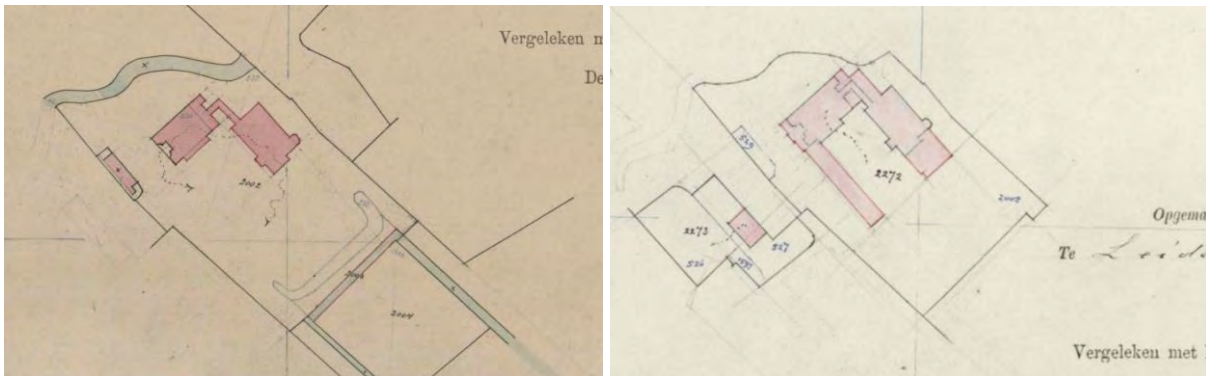
Het pensioonaat kort na voltooiing van de eerste bouwfase in 1880 (huisarchieef). De travee rechts van het trappenhuis (met aangebouwd portaal en balkon) besloeg niet de volle diepte van het gebouw. Op die wijze had men kennelijk al rekening gehouden met de uitbreiding met een soortgelijke vleugel als aan de linkerzijde.

¹ www.delpher.nl, Maasbode 21 juli 1878.

² www.genealogieonline.nl

De gedenksteen voor de eerste-steenlegging van het pensionaat in 1879, ingemetseld in de hal van het trappenhuis.

Links: hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 127 opgemaakt augustus 1880 (kadaster). Op deze kaart staat het eerste deel van het pensionaat getekend, bestaande uit de noordvleugel en het trappenhuis. Het landhuis is aangepast door toevoeging van een verdieping, balkon (achterzijde) en aanbouw. Een L-vormige gang verbindt beide gebouwen.

Rechts: hulpkaart Voorschoten sectie B archiefnr. 169 opgemaakt april 1889 (kadaster). Ingetekend staan het noviciaat met zijn nieuwe aansluiting op het landhuis, het entreegebouw. De aanbouwen zijn daarbij verdwenen. Het pensionaat kreeg zijn tweede vleugel. Verder is een keukengebouw toegevoegd op de hoek van het landhuis en pensionaat.

In de tweede bouwfase in 1888 is het gebouw uitgebreid met een tweede vleugel, naar ontwerp van de Rotterdamse architect T.L. Kanters.³ In de voorgevel valt de bouwnaad niet te zien, wel in de achtergevel. Deze tweede vleugel is identiek aan de eerste vleugel, zij het dat de indeling afwijkt. Op de eerste verdieping bevond zich namelijk een ongedeelde slaapzaal zonder middengang. Tegen de oostelijke kopgevel stond een veranda met een balkon, behorende bij deze slaapzaal op de eerste verdieping.

Omdat de bouwtekeningen ontbreken vallen de oorspronkelijke indeling en functies moeilijk te herleiden. De oudst bekende bouwtekeningen stammen uit 1937. Vermoedelijk had de begane grond over de volle lengte een middengang, geflankeerd door schoollokalen van verschillende grootte. Eén van deze ruimten was de refter. De middenrisaliet bevatte de hoofd-entree met het trappenhuis. Op de eerste verdieping bevond zich ook een middengang, maar alleen in het deel uit 1879. Het deel uit 1888 bevatte een grote ongedeelde ruimte met chambrettes. In deze vorm is de ruimte bekend van oude foto's. Bij de verkenning zijn inderdaad de ijzeren kolommen en onderslagbalken in het verlengde van de middengang op de eerste verdieping aangetroffen. De zolders waren aanvankelijk nog min of meer ongebruikt. Op de oudste foto's zijn op het dak zijn nog geen dakkapellen of daklichten zichtbaar.

³ www.delpher.nl, Algemeen Handelsblad 12 april 1888: 'Te Voorschoten is aanbesteed het bouwen van eenen vleugel in aansluiting met het bestaande Pensionaat O.L.V. van Lourdes, op Bijdorp, te Voorschoten. Minste inschrijver was F.H. Joseph te Utrecht voor f 16990.'

Luchtfoto van het pensionaat uit 1931, uitsnede uit een Ansichtkaart (collectie auteur). De oostelijke kopgevel is in 1922 verhoogd tot een gebroken topgevel, aansluitend op het mansardedak. In het dak zijn dakkapellen en grote daklichten aangebracht, behorend bij de nieuwe slaapzalen op de zolder.

De toename van het aantal pensionnaires leidde in het eerste kwart van de 20ste eeuw tot steeds meer gebrek aan ruimte. Tijdelijke voorzieningen en kleinschalige aanpassingen volstonden niet meer. Daarom werden plannen ontwikkeld voor een uitbreiding van het pensionaat in de vorm van een ‘nieuwe vleugel’. Dit leidde niet tot resultaat wegens financiële problemen.

In 1921 hebben enkele aanpassingen in de indeling van de begane grond plaatsgevonden, waarbij een tweede speelzaal tot stand kwam. Enkele vloeren moesten worden vernieuwd. In 1922 is een nieuwe slaapzaal op het oostelijke deel van de zolder ingericht. De oostelijke kopgevel werd verhoogd tot een gebroken topgevel en voorzien van een balkon, pal boven het bestaande balkon van de eerste verdieping. Er zijn dakkapellen geplaatst en een groot daklicht. De nieuwe slaapzaal bevatte 28 chambrettes met drie tussengangen, voorzien van kastjes en kasten. Naast de slaapzaal zijn twee toiletten, twee badkamers, een lokaaltje voor gymnastiek-oefeningen en een waslokaal tot stand gekomen. Het westelijke deel van de kap bleef in gebruik als zolder, namelijk een berging voor de koffers der pensionnaires. Wel kreeg de zolder daar enkele dakkapellen. De tijdelijk ingericht slaapkamers op de eerste verdieping herkregen hun oude functies van oratoire en ziekenkamer.

Overzicht van de nieuwe slaapzaal met chambrettes op de zolder van het pensionaat, zoals tot stand gekomen in 1922, foto 1937 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK_AR-Z040-3011-09). Op de achtergrond is een Frans balkon herkenbaar in de oostelijke kopgevel van het pensionaat.

In 1927 en 1934 hebben herstellingen plaatsgevonden in de fundering, waarvan de koppen van de heipalen verrot bleken door verlagingen in het polderpeil. De Kroniek geeft aan dat het werk in 1927 met de hulp van St Joseph kon worden geklaard: *‘Ofschoon ’t karweitje zich eerst heel kostbaar en gevaarlijk liet aanzien, is alles toch op ’t eind nog meegevallen, dank aan de hulp van den goeden H. Jozef, die door de communitieit gedurende de werkzaamheden iederen dag speciaal daarvoor was aangeropen.’*⁴ De beschrijving in 1934 is feitelijker. Er is sprake van betonnen palen of oplangers, gecombineerd met een stalen balk ter versteviging van het verzakte deel van de gemetselde fundering.⁵

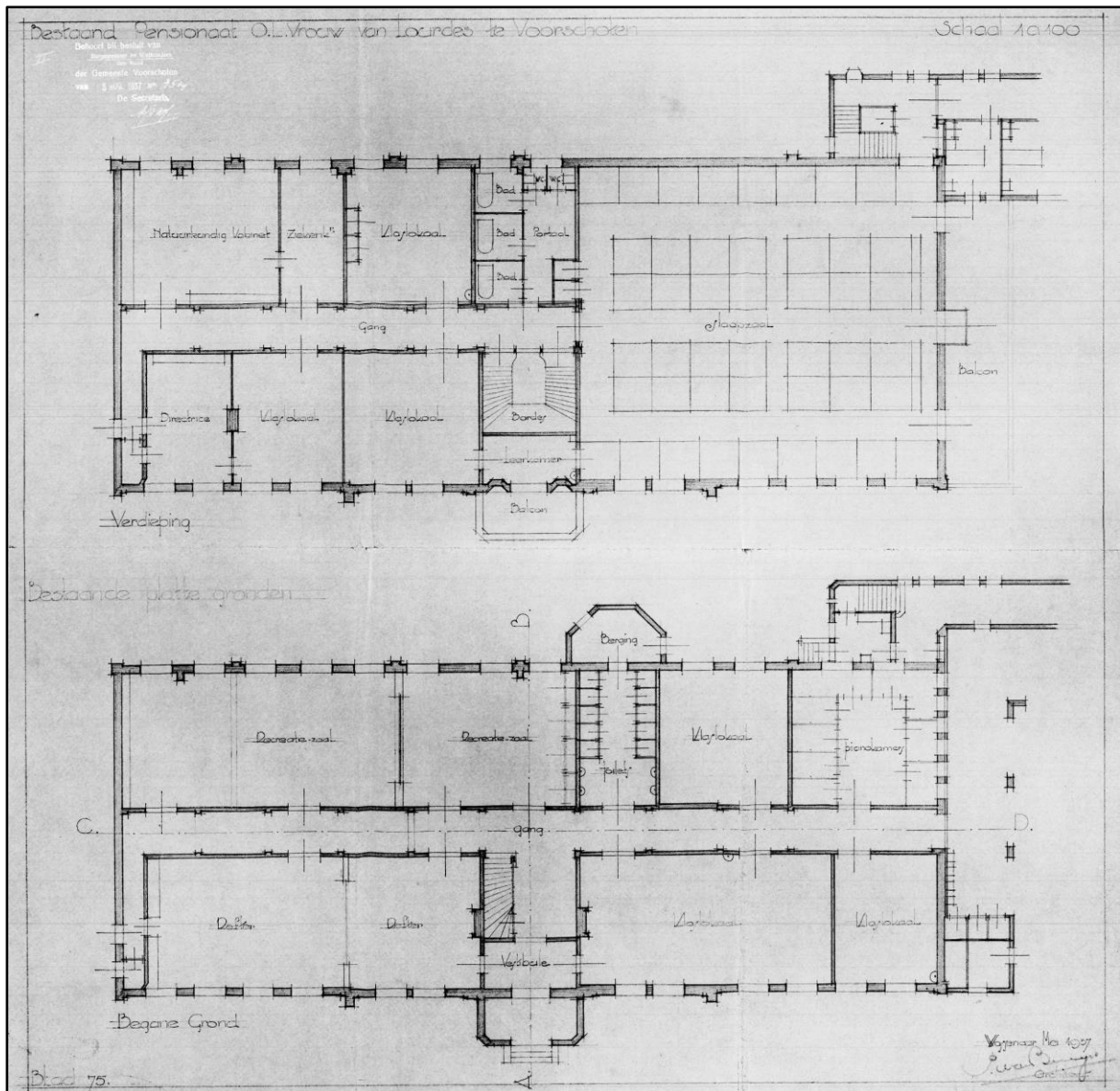
3.2. Verbouwing 1937-'38 (MMS)

Een wijziging in het wettelijke status van het onderwijs door invoering van een uniform lesprogramma in combinatie met eenduidige examenvoorwaarden, was in 1935 voor de Zusters aanleiding om hun bestaande ULO (met Franse inslag) uit te breiden met een MMS (middelbare meisjes school). Daartoe was een uitbreiding van het pensionaat noodzakelijk. Gekozen werd om het oude pensionaat her in te richten en te moderniseren, waarbij met name het aantal schoollokalen is uitgebreid. Dat ging onder meer ten koste van de slaapzaal op de eerste

⁴ ENK_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1927/ 23

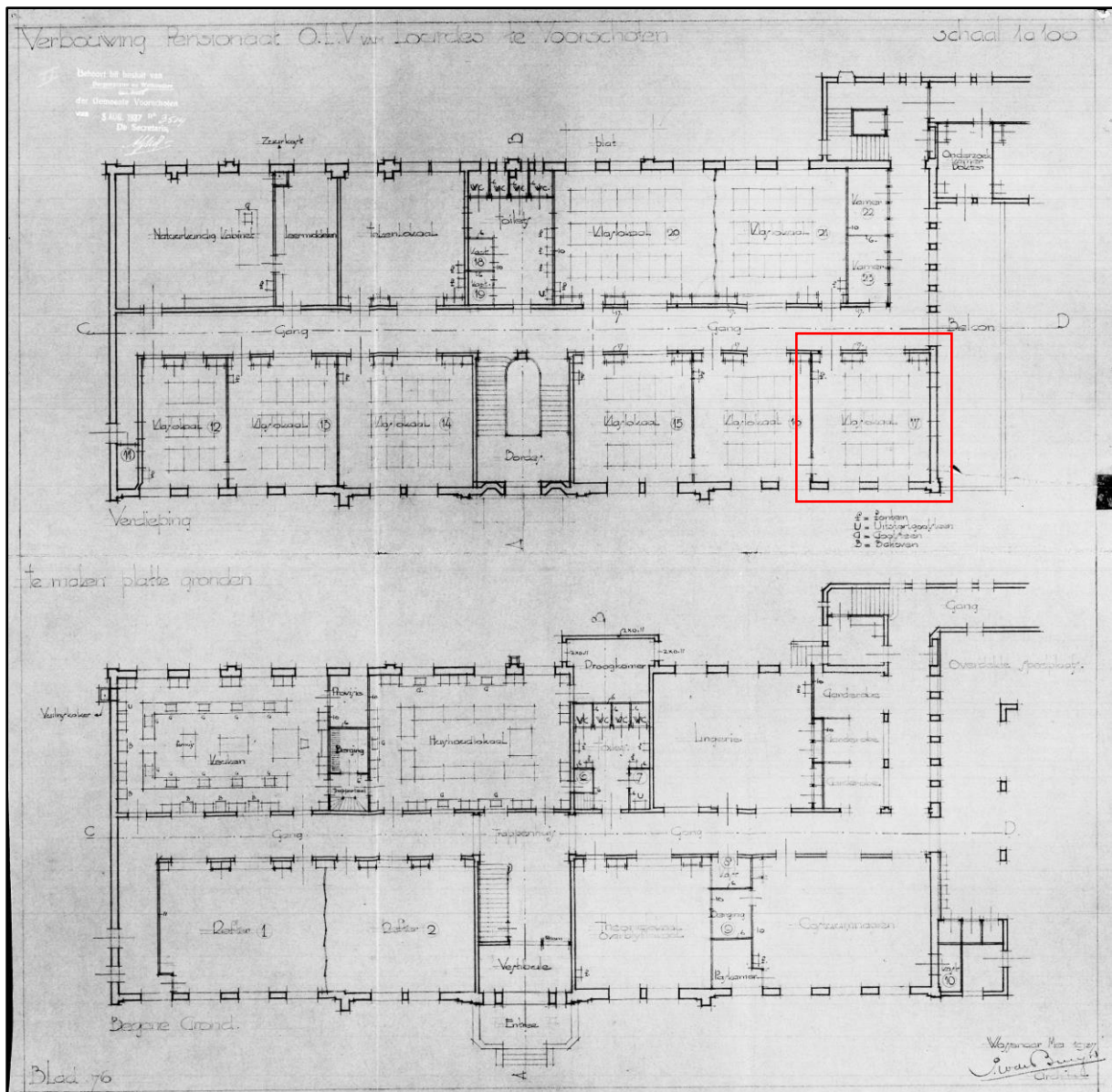
⁵ ENK_AR-Z040, nr. 381: Kroniek 1934/ 102

verdieping. De gemeenschappelijke ruimten – zoals gymnastieklokaal, (kleine) refter en recreatiezaal – en een groot deel van de slaapgelegenheden werden ondergebracht in een nieuwbouw, het nieuwe pensionaat. Alleen de refter bleef op zijn plek, gelet op de ongewijzigde positie van de keuken. De plannen zijn getekend door de ‘huisarchitect’ P.N. de Bruyn. Vergunning voor de verbouwing van het oude pensionaat werd verleend op 3 augustus 1937 (archief gemeente Voorschoten). Volgens de aanvraag was de aannemer G.J. Evers te Bloemendaal.

Bouwaanvraag voor een modernisering van het pensionaat, vergunning 3 augustus 1937 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruyn.

Afgebeeld zijn de plattegronden van de begane grond (onder) en eerste verdieping (boven) in bestaande toestand. Vermoedelijk is dit nog in belangrijke mate de laat-19de-eeuwse toestand. Op de begane grond bevonden zich gemeenschappelijke ruimten (refter, recreatiezaal) en schoollokalen. Op de eerste verdieping zijn klaslokalen en een slaapzaal herkenbaar.

Bouwaanvraag voor een modernisering aan het pensioonaat, vergunning 3 augustus 1937 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruijn.

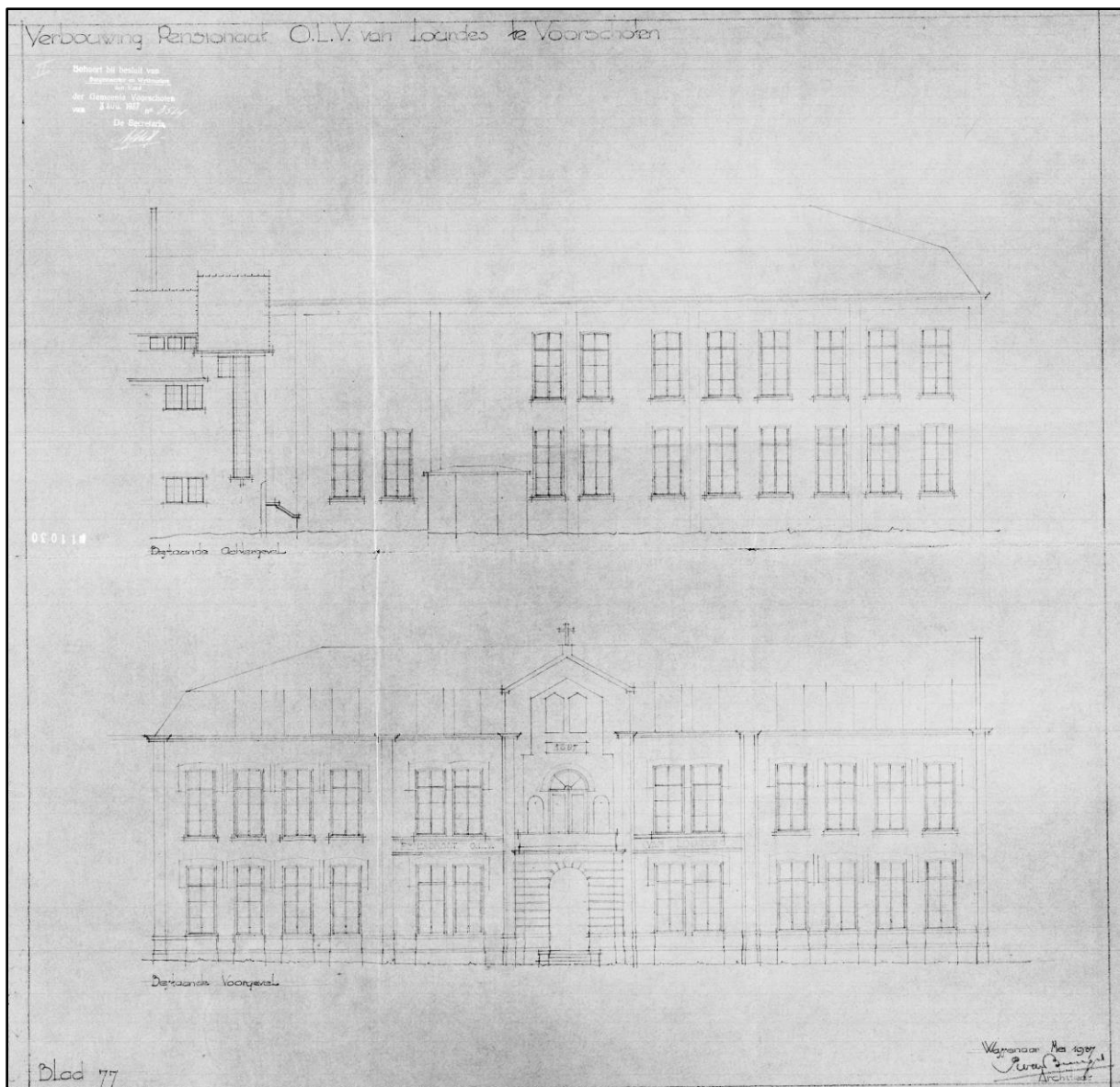
Afgebeeld zijn de plattegronden van de begane grond (onder) en eerste verdieping (boven) in vernieuwde toestand. De begane grond en eerste verdieping zijn heringericht tot schoollokalen. Alleen de refter bleef op zijn oorspronkelijke locatie, hetgeen uiteraard te maken had met de ongewijzigde positie van de keuken naast het kloostergebouw.

Het kader geeft het lokaal aan dat op pagina 12 is afgebeeld.

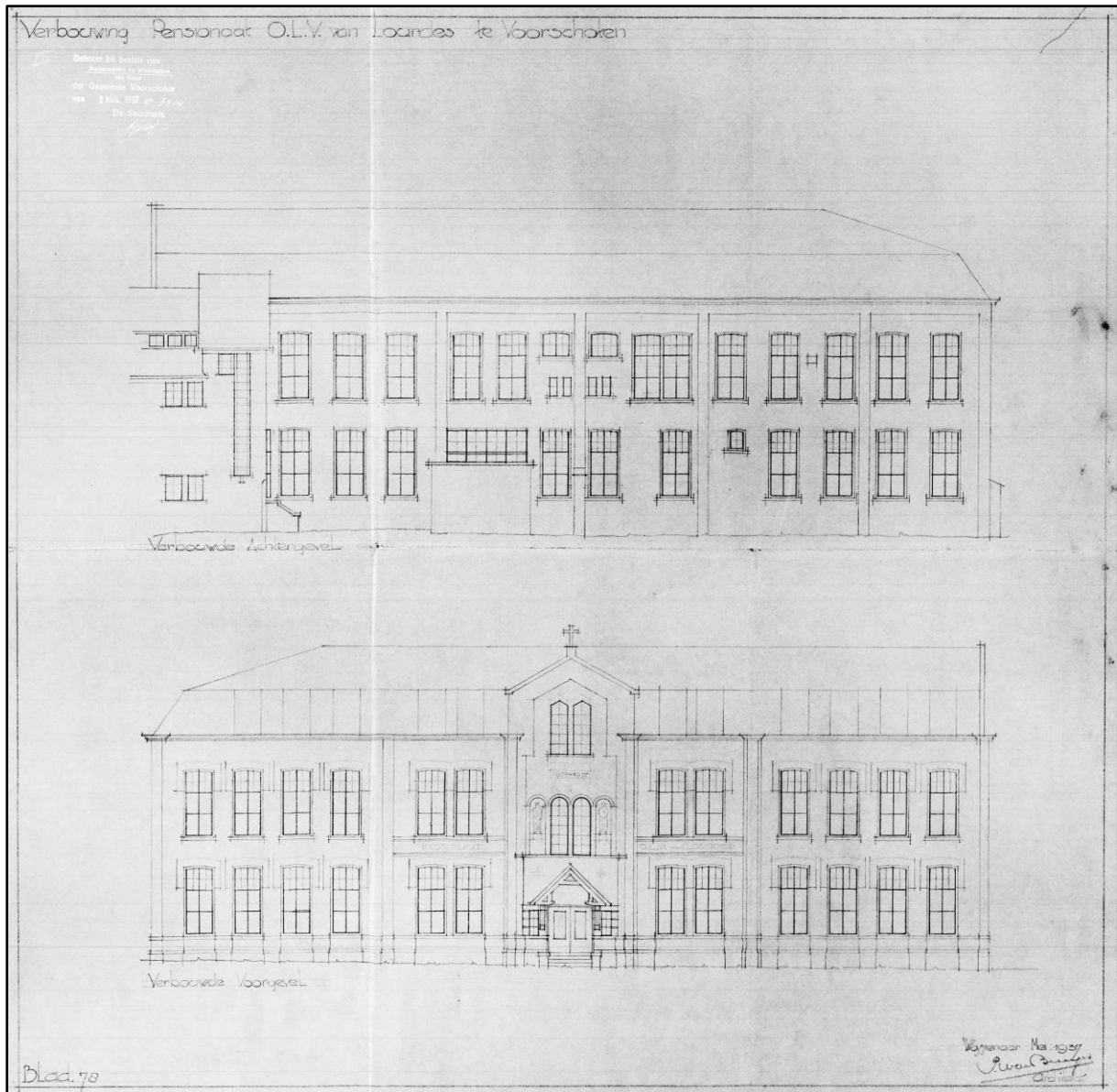
De verbouwing van 1937-'38 was zeer ingrijpend. De begane grond en eerste verdieping zijn heringericht tot schoollokalen ter weerszijden van een middengang. Vermoedelijk hebben bij uitvoering nog aanpassingen in de verdeling van de lokalen plaatsgevonden, want de uitgevoerde situatie stemt niet helemaal overeen met de gerealiseerde toestand. Bij de opdeling van de slaapzaal op de eerste verdieping waren extra vensters in de achtergevel noodzakelijk. Niet alleen de indeling wijzigde, maar ook de interieur-afwerking. Uit deze periode zijn onder meer de deurkozijnen, deuren en laaggeplaatste gangramen met glas-in-lood behouden. Deze laaggeplaatste ramen gaven licht in de donkere gangen, maar maakte ook controle mogelijk. Verder zijn enkele kasten behouden. In de kleinere lokalen zijn verlaagde plafonds toegepast.

Enkele grote ruimten behielden hun 19de-eeuwse stucplafonds. Wijzigingen in de indeling waren in die ruimten afleesbaar omdat de midden-ornamenten zich niet langer in het midden bevonden. De toiletten en toiletvoorzieningen zijn gemoderniseerd. Met de vervanging van het trappenhuis kreeg ook de middenrisaliet van de zuidgevel aan de binnenhof een nieuwe invulling, voorzien van ramen met sierlijk glas-in-lood. De entree kreeg een zadeldakvormige luifel. Verder zijn alle houten ramen vervangen door ijzeren exemplaren met glas-in-lood in de bovenlichten.

Tegen de oostelijke kopgevel kwam een nieuwe stenen balkon tot stand, gecombineerd met een open galerij. Deze open galerij – die in architectuur doet denken aan een kloostergang – hoort bij het nieuwe pensionaat.

Bouwaanvraag voor een modernisering aan het pensionaat, vergunning 3 augustus 1937 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruijn. Afgebeeld zijn de voorgevel (onder) en achtergevel (boven) in bestaande toestand. Het oostelijk deel van de achtergevel bevat slechts twee vensters op de begane grond. Een deel van de gevel gaat schuil achter het geprojecteerde trappenhuis van het nieuwe pensionaat.

Bouwaanvraag voor een modernisering aan het pensionaat, vergunning 3 augustus 1937 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruijn. Afgebeeld zijn de voorgevel (onder) en achtergevel (boven) in vernieuwde toestand.

Het pensionaat na de verbouwingen van 1937-'38 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK_AR-Z040-3011-08).

DURALINIT
Asbest-Cellulose Vloeren

in
Lokalen en
Gangen
alsmede
Trap en
Bordes

Bekleding
in Huize „Bijdorp“
te
VOORSCHOTEN

n.v. „DURALINIT“
Tel. 15 - Katwijk aan Zee

Advertentie van 'Duralinit' (uit: Th.M.P. Bekkers T.O.P., 'De Nederlandsche congregatie van de H. Catharina van Senen der derde orde van den h. vader Dominicus, 1841 – 24 mei – 1941', in: Kerk, school en ziekenhuis, 14de jaargang 1940-1941, nr. 10 (april 1941)).

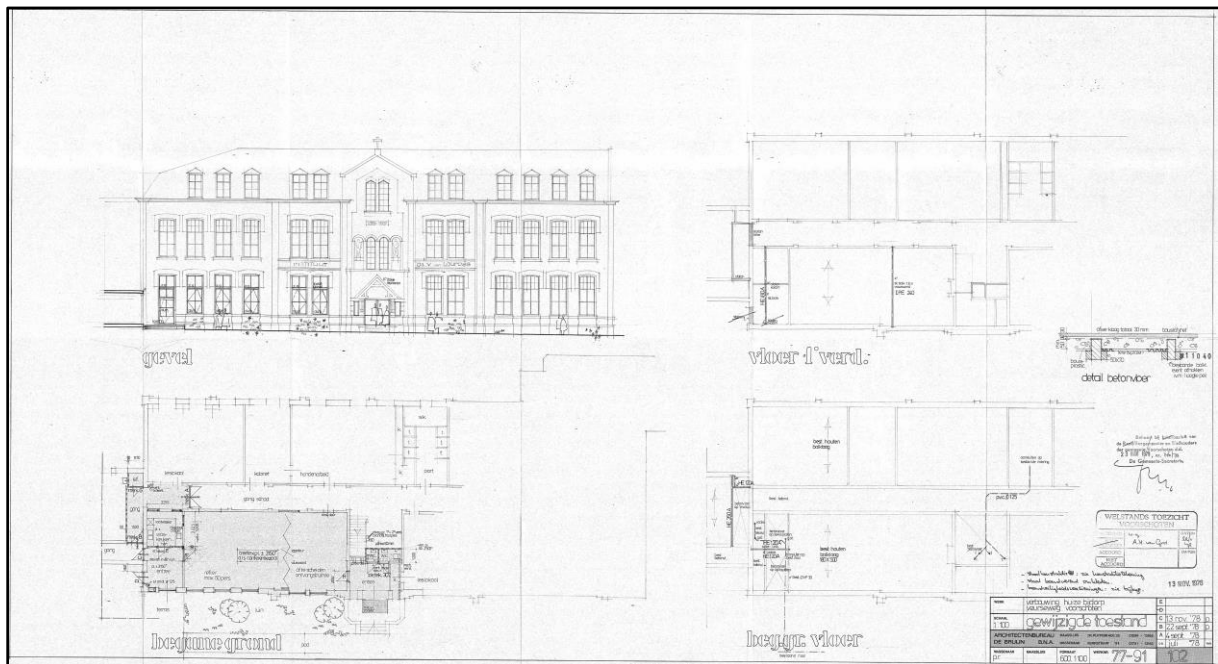

Links: één van de nieuwe schoollokalen op de eerste verdieping van het pensionaat, circa 1938 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK_AR-Z040-3011-06). Herkenbaar is het laaggeplaatste gangraam, geflankeerd door kasten. Deze ruimte heeft een verlaagd plafond.

Rechts: de refter op de begane grond van het pensionaat, circa 1938 (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, ENK_AR-Z040-3011-07).

In 1942 brandde het naastgelegen nieuwe pensionaat uit. Met enige moeite konden de samenwerkende brandweerkorpsen uit de omgeving overslag naar het pensionaat voorkomen. Toch liep het gebouw lichte brandschade op, voornamelijk roet- en rookschade. De brand- en roet-sporen zijn schoongemaakt. Dat valt duidelijk te herkennen op de oostelijke spanten. Verder zijn er leksporen van het bluswater zichtbaar. Vermoedelijk hebben de herstelwerkzaamheden al in de oorlog plaatsgevonden. Het nieuwe pensionaat werd pas na 1946 heropgebouwd. Kort na de tweede wereldoorlog hebben nog enkele aanpassingen in de interieur-afwerking plaatsgevonden, waaronder een nieuwe tegelvloer van rode dubbel hard gebakken vloertegels.⁶

Tot 1954 was het westelijke deel van de zolder nog in gebruik als een berging en kofferzolder, maar het ruimtegebrek noodzaakte tot herinrichting ervan. Gelukkig had men al dakkapellen geplaatst bij de verbouwing van 1937, zodat op zolder alleen in pandige aanpassingen noodzakelijk waren. De kroniek van 1954 beschrijft de werkzaamheden: *'Het grootste gedeelte van de Pensionaatzolder, die de verbinding vormt tussen Klooster en Pensionaat is als overblijfslokaal ingericht. Van board is rondom 'n betimmering en plafond gemaakt. Op de beneden-verdieping is in kamer voor de directrice en conciërge gebouwd. De muur van de gang is weggebroken, ruimten van toilets en berghok bijgetrokken en de bogen onder de balustraden gedeeltelijke dichtgemetseld. De deur is naar voren geplaatst. Rechts van de ingang is de conciërge-kamer gebouwd en daarnaast 'n klee- en toiletgelegenheid voor de docenten. De toilets op de cour zijn rechts van de conciërge-kamer geplaatst.'*⁷

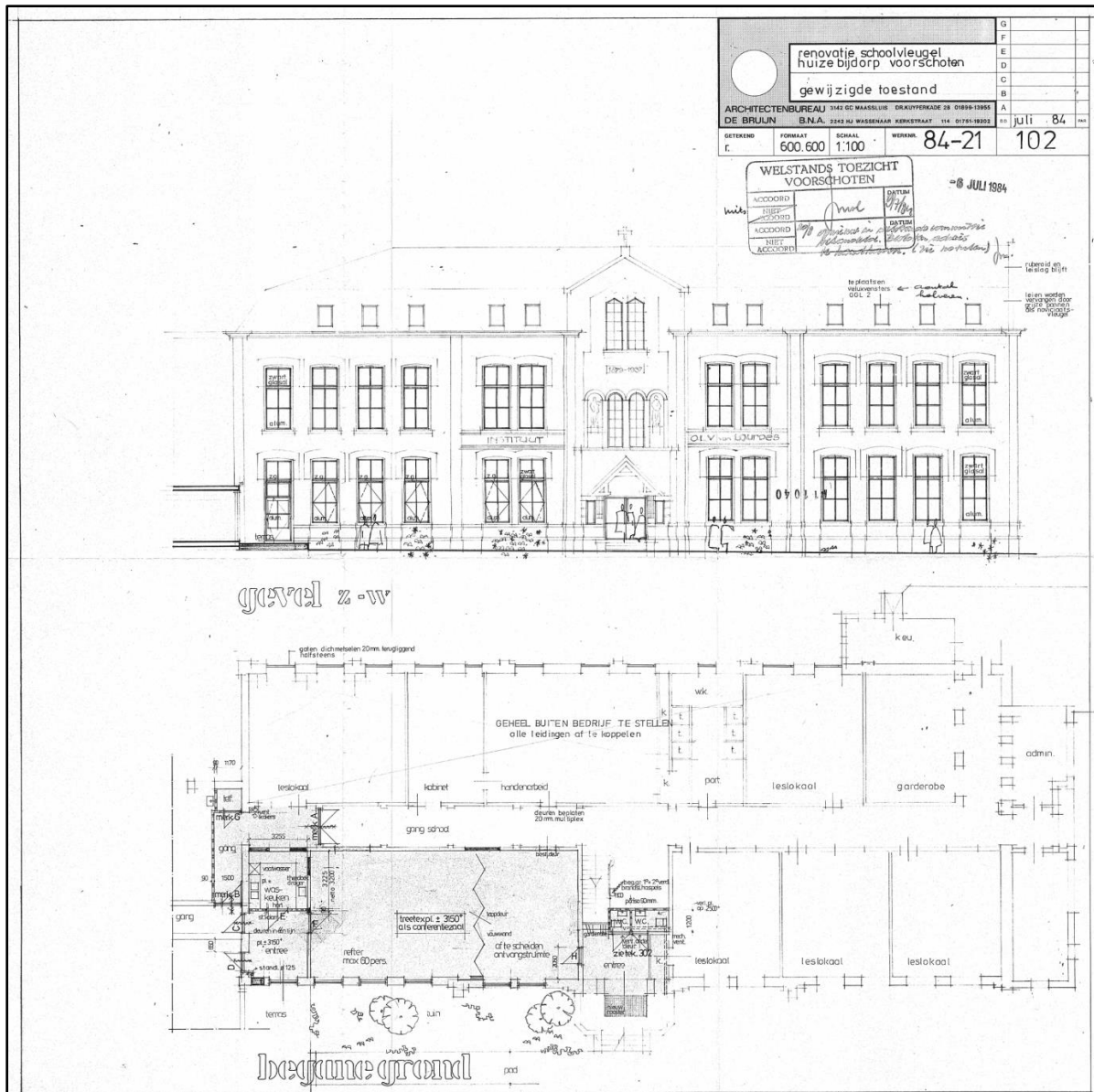

Bouwaanvraag voor herinrichting van de refter op de begane grond van het pensionaat tot een conferentiezaal, vergunning 23 maart 1979 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Vooralsnog is onduidelijk of het plan is uitgevoerd in 1979 of 1985, toen eenzelfde aanvraag is gedaan.

Volgens deze tekening zijn enkele ramen in de zuidgevel vervangen, één is gewijzigd tot een tuindeur. Ook de entree in de middenrisaliet kreeg een nieuw deurstel van aluminium.

⁶ ENK_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1949/ 98

⁷ ENK_AR-Z040, nr. 382: Kroniek 1954/ 139

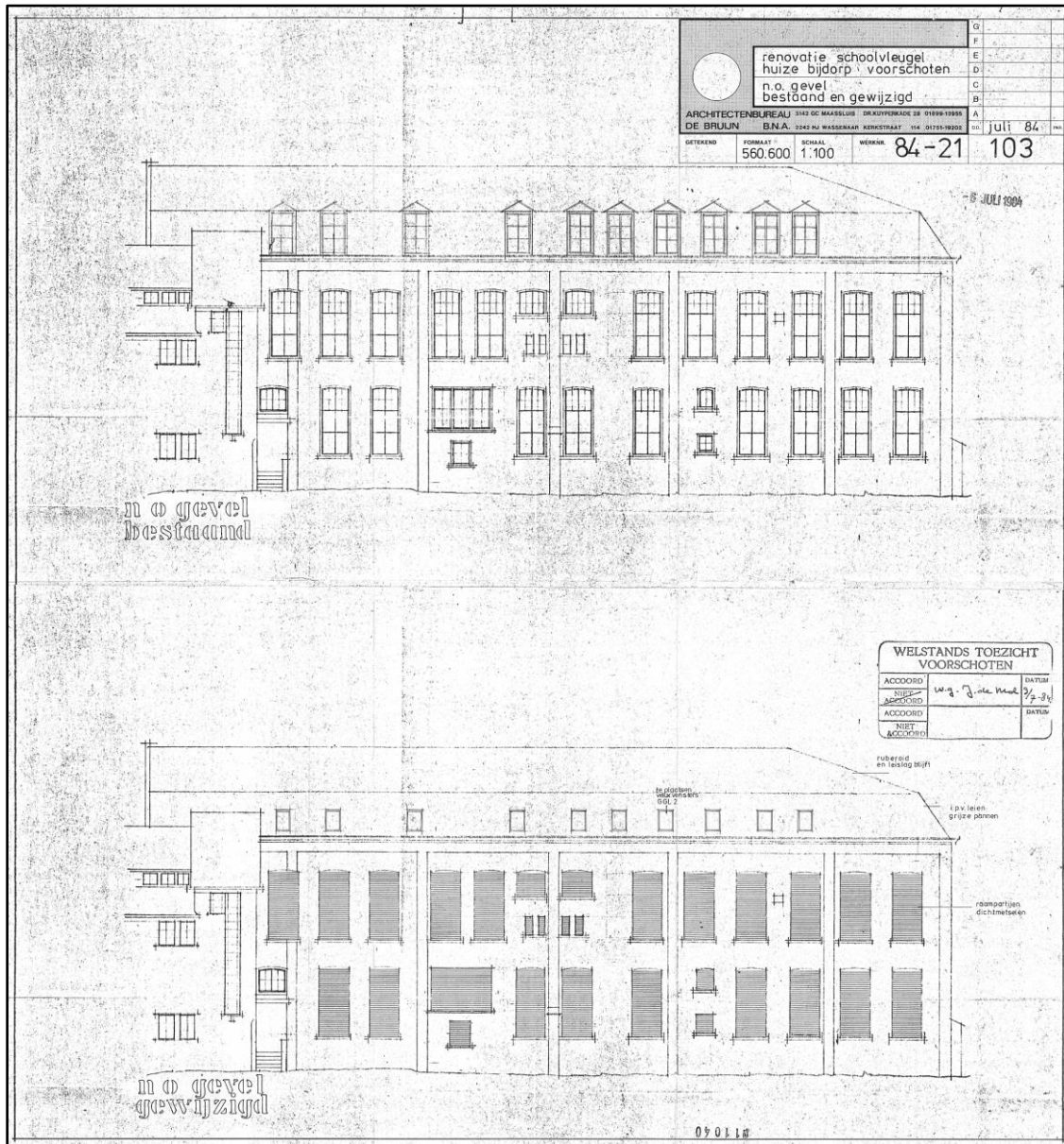
Bouwaanvraag voor herinrichting van de refter op de begane grond van het pensionaat tot een conferentiezaal en buiten gebruikstelling van een aantal lokalen, vergunning 25 januari 1985 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Deze tekening is identiek aan die van 1979, zij het dat nu ook staat aangegeven dat een aantal schoollokalen buiten gebruik zijn gesteld. Op deze tekening is het onderste deel van de trap nog origineel.

3.3. Klooster- en bejaardenoord Huize Bijdorp

Aan het einde van de jaren zestig vonden aanpassingen plaats in het onderwijsstelsel. Dat had tot gevolg dat scholen werden samengevoegd, geherstructureerd en nieuw ingericht. Besloten werd om de MMS Bijdorp in te voegen in het St. Lucascollege. De opheffing van de MMS Bijdorp vond plaats in 1972. De schoollokalen in het pensionaat bleven echter nog tot 1984 in gebruik als nevenvestiging van het St. Lucascollege. Daarna kwamen ook de lokalen leeg te staan.

Uit 1979 dateert een plan voor herinrichting van de refter tot een conferentiezaal, voorzien van een eigen toegang. Met deze verbouwing zijn de ramen vernieuwd, terwijl één venster is verbouwd tot tuindeur. Op de begane grond van het trappenhuis is een ruimte afgescheiden met eigen toiletvoorzieningen. De toegangsdeuren zijn vervangen in aluminium. Het is

onduidelijk of dit plan is uitgevoerd, want de bouwaanvraag uit 1985 is identiek, afgezien van het feit dat nu ook de buitengebruikstelling van de lokalen aan de noordzijde is aangegeven. Alle vensters in de noordgevel zijn geblindeerd. Gaandeweg kregen de lokalen op de begane grond andere functies, zoals werkplaats, opslagruimten voor meubels en dergelijke. In 1991 zijn enkele kantoren op de begane grond van het pensionaat tot stand gekomen.⁸

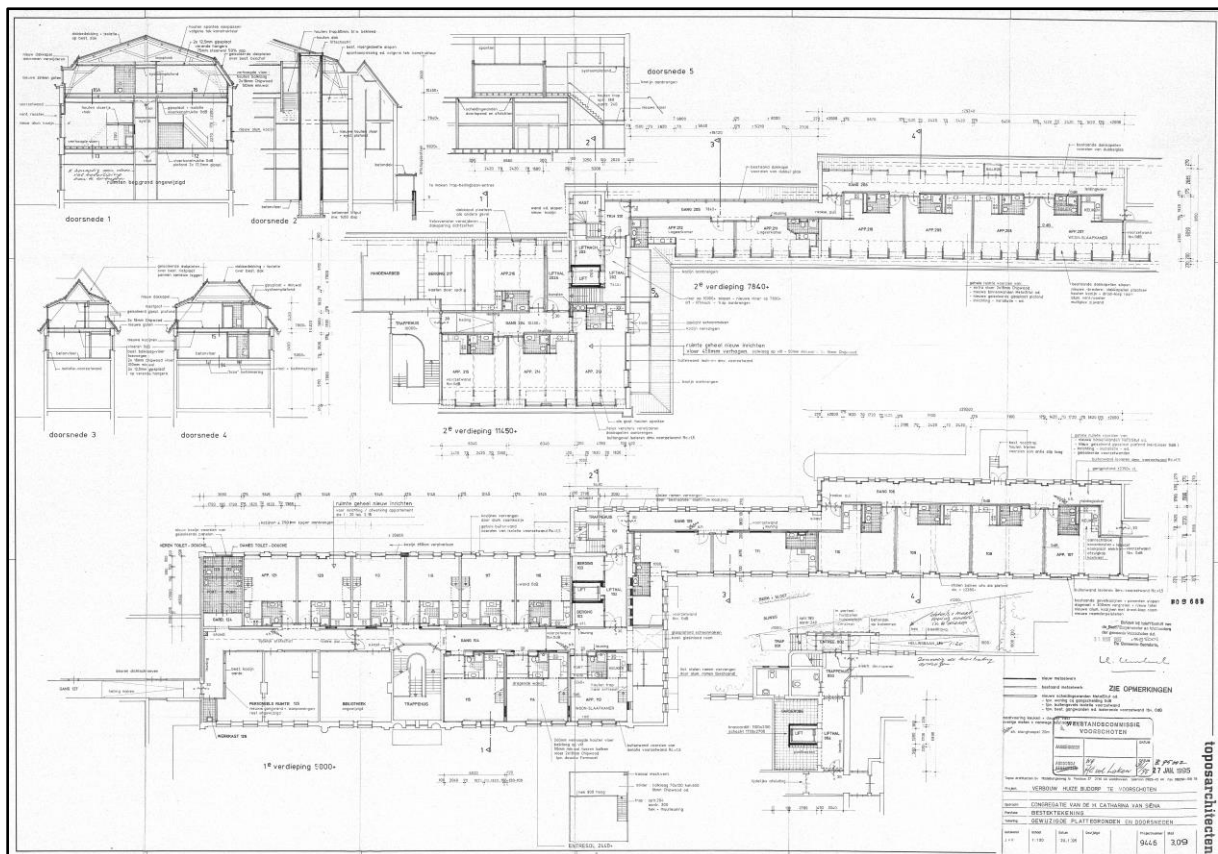
Bouwaanvraag voor herinrichting van de refter op de begane grond van het pensionaat tot een conferentiezaal en buiten gebruikstelling van een aantal lokalen, vergunning 25 januari 1985 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn. Onderdeel van deze aanvraag is het blinderen van alle vensters in de noordgevel.

In 1995-'96 zijn de leegstaande lokalen op de eerste verdieping en de zolders herbestemd en heringericht tot 'woon- en verpleegeenheden in het klooster- en bejaardenoord Huize Bijdorp' (appartementen). De plannen hiervoor zijn getekend door Topos architecten. Aanbesteding

⁸ ENK_AR-Z040, nr. 41

vond plaats op 10 maart 1995. Ruim een jaar later, namelijk 20 maart 1996 vond de inzegening plaats van het zogenaamde Dominicushof, de woonvertrekken in het voormalige pensioonaat.⁹ Een tweede reeks appartementen kwam tot stand bij de verbouwing in 2002-'04, toen ook het noviciaat ingericht werd tot appartementen. Dit geschiedde naar ontwerp van hetzelfde architectenbureau.

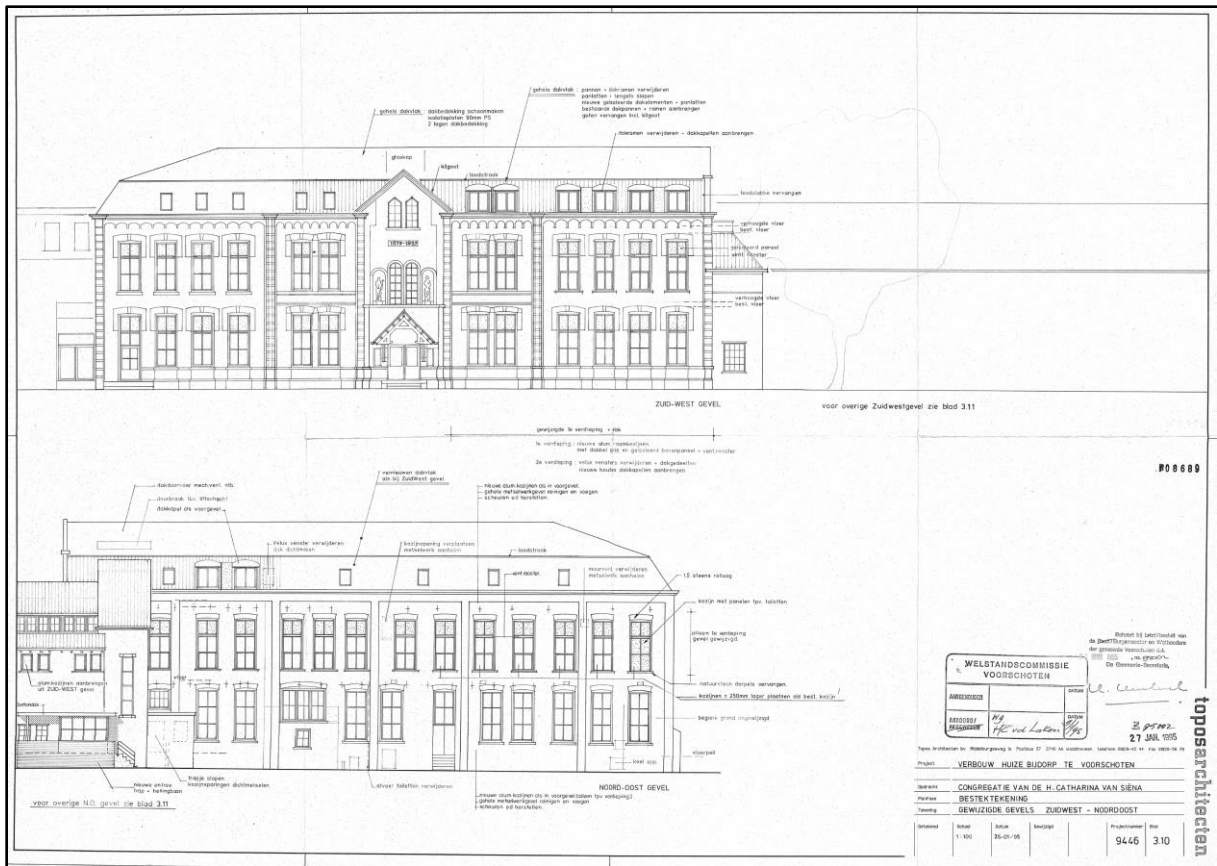
De begane grond bleef bij deze verbouwingen min of meer ongewijzigd. Wel kreeg de refter zijn oude functie weer terug, namelijk gezamenlijke eetzaal. Met deze herbestemming was het noodzakelijk om de verbinding tussen het entreeportaal in de middenrisaliet en de gang te herstellen. Daarbij heeft men niet gekozen voor sloop van de toiletten, maar voor de vervanging en verplaatsing van de onderste steek van de trap. Op de eerste verdieping van het pensioonaat zijn alle dwarswanden tussen de lokalen gesloopt, waarmee de nieuwe appartementen op logische wijze konden worden ingepast. Alleen aan de zuidzijde konden twee wanden behouden blijven. De nieuwe appartementen kregen portieken met brede toegangen, zodat grote doorbraken in de gangwand noodzakelijk waren. Verder is een lift toegevoegd. De indeling en inrichting van de zolder is geheel vernieuwd. Omdat echter de nieuwe appartementen lager zijn dan de dekbalken van de onderste gebinten, bleven restanten van de oude plafonds behouden. Deze plafonds zijn nog herkenbaar vanaf de vliering.

Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en kapverdieping van het pensioonaat en nieuwe pensioonaat tot appartementen, vergunning 31 maart 1995 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten.

Afgebeeld zijn de plattegronden van de begane grond (rechtsonder, fragment rondom de nieuwe lift), de eerste verdieping en zolderverdieping. Linksboven staan doorsneden.

⁹ ENK_AR-Z040, nr. 41

Bouwaanvraag voor herinrichting van de eerste verdieping en kapverdieping van het pensionaat en nieuwe pensionaat tot appartementen, vergunning 31 maart 1995 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten. Afgebeeld zijn de voor- en achtergevel in nieuwe toestand, voorzien van nieuwe vensters. Anders dan op tekening aangegeven zijn de vensters in de achtergevel nog steeds geblindeerd. Dit is overigens ook de eerste tekening met een vluchtdeur op de begane grond.

Bouwaanvraag voor herinrichting van een deel van de kapverdieping van het pensionaat tot appartementen, vergunning 31 maart 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door Topos architecten.

4. Beschrijving exterieur

4.1. Bouwmassa

Het pensionaat is een langgerekt tweelaags gebouw met een mansardekap, voorzien van een gebroken kopgevel (oostzijde) en een schildeind (westzijde). De gebroken kopgevel is duidelijk herkenbaar als een secundaire aanpassing (1922). Het midden van de zuidgevel aan de zijde van de binnenhof wordt benadrukt door een steekkap. Op de langsgevels staat een reeks gekoppelde dakkapellen, die steeds de dakopbouw voor een appartement vormen. Een klein deel van het gebouw is onderkelderd.

4.2. Gevels

De symmetrische tweelaags zuidgevel aan de binnenhof heeft een duidelijke driedeling, bestaande uit een middengebouw en twee zijvleugels. De gevel is geheel opgetrokken uit schoon metselwerk van machinale baksteen, gemetseld in kruisverband. De voet bestaat uit een hoge hardstenen plint. De gevel wordt afgesloten door een geprofileerde gootlijst, die in het midden wordt onderbroken door het overstek van een steekkap.

Het middengebouw heeft op zich ook weer een driedeling, waarvan het middendeel is uitgevoerd als een tweelaags risaliet met een topgevel onder een overkragende steekkap. Deze middenrisaliet stamt in opzet uit 1879, maar is ingrijpend verbouwd in 1937. Daarbij zijn begane grond en eerste verdieping geheel vernieuwd, terwijl de geveltop aan de bovenzijde is ingekort door een overstek van de kap. De beide kepevormige vensters in de geveltop behoren nog bij de oorspronkelijke opzet, zij het dat de stalen ramen met gekleurd glas-in-lood nieuw zijn ingevoegd. Ter weerszijden hiervan zijn de pilasters en aanzetten van de oorspronkelijke geveltop nog herkenbaar. Het metselwerk uit 1937 tekent zich af door een iets bruinere kleur. Een plaquette met de tekst 1879-1937 markeert de overgang. In het nieuwe metselwerk zijn gevat de brede, lage entree met twee afzonderlijke zijlichten, voorzien van een zadeldakvormige luifel op houten korbeelstellen. Een ingemetseld wapenschild boven de deur herinnert aan de Dominicaner Orde (Predikheren). De deur en ramen zijn vernieuwd in aluminium (1979 of 1985). De gevel heeft een hoge hardstenen plint. Het hardstenen bordes met smalle steektrap aan de voorzijde stamt uit 1937. Boven de entree bevinden twee rondboogvensters met stalen ramen met glas-in-lood en twee nissen (1937), alle geplaatst op een geprofileerde cordonlijst. In de nissen staan beelden van St Dominicus en de H. Catharina van Siena (1879).

De middenrisaliet is aan weerszijden afgezet door pilasters met banden van gele baksteen. Dan volgen de twee gevelvlakken met paarsgewijs geplaatste, getoogde vensters op begane grond en verdieping. Deze vensters hebben aan de bovenzijde een uitkragende omlijsting van baksteen, voorzien van hoek- en sluitstenen van natuursteen. Ze starten op een cordonlijst. Verder hebben beide gevelvlakken een hardstenen plint, een tekstband tussen de vensters van begane grond en eerste verdieping (R.K. Instituut/ OLV van Lourdes) en een boogfries van gele baksteen. De hoeken van het middengebouw worden ingekaderd door driezijdige colonnetten met banden van gele baksteen, afgesloten door een uitkraging van de goot.

De beide zijvleugels hebben een gelijke, spiegelsymmetrische opzet. Het zijn tweelaags langsgevels, waarvan de uiterste hoeken worden gemarkeerd door geblokte pilasters. Op gelijkmatige afstand zijn op begane grond en verdieping vier vensters geplaatst, voorzien van een soortgelijke versiering als in het middengebouw. Eén van de vensters is in 1979 of 1985

vervangen door een deur. De vensterbanken van de vensters op de eerste verdieping worden nog benadrukt door een getoogde onderlijst (lambrekijn).

Alle ramen zijn vernieuwd in 1995-'96. De bovenlichten zijn geblindeerd in verband met verlaagde plafonds. Op het dak staan brede, paarsgewijs gekoppelde dakkapellen uit 1995-'96 (rechts) en 2002-'04 (links).

De zuidgevel van het pensionaat, waarvan de linkerzijvleugel en middegebouw tot stand zijn gekomen in 1879-'80 en de rechterzijvleugel in 1888-'89.

Links: de middenrisaliet van de zuidgevel van het pensionaat, gebouwd in 1879-'80 en herzien in 1937-'38. De entree met luifel, de rondboogvensters en nissen op de eerste verdieping en de twee kepervormige vensters in de geveltop stammen uit 1937-'38. De toegangsdeuren en flankerende vensters op de begane grond zijn vernieuwd in 1979 en 1985.

Rechts: de zuidgevel van het pensionaat, gezien vanaf een zolderappartement in het landhuis.

Links: de noordgevel van het pensionaat. De vensters in het linkerdeel van deze gevel zijn in 1937-'38 tot stand gekomen bij de herbestemming van slaapzaal tot schoollokalen. Op de begane grond zijn de (stalen) ramen uit 1937-'38 geblindeerd sinds 1985. De vensters op de eerste verdieping zijn vervangen in 1995-'96.

Rechts: fragment van de noordgevel van het pensionaat. Net links van de pilaster is een bouwnaad te zien, die het verschil tussen de eerste en tweede bouwphase markeert (zie pijlen). Rechtsonder is een bovenlicht uit 1937-'38 te zien.

De noordgevel van het pensionaat heeft het karakter van een achtergevel. Er is sprake van een langgerekte tweelaags langsgevel, geheel optrokken uit machinale baksteen in kruisverband. De beëindiging bestaat uit een geprofileerde gootlijst. De enige geleding bestaat uit enkele spaarvelden/ pilasters, die corresponderen met een driedeling van het gebouw. De begane grond en eerste verdieping bevatten gelijke, getoogde vensteropeningen met steens ontlastingsbogen. Aan de linkerzijde zijn enkele vensters secundair geplaatst (1937-'38), toen de oorspronkelijke slaapzaal op de eerste verdieping werd verbouwd tot schoollokalen. Verder zijn op de begane grond nog afwijkende vensters te herkennen, namelijk een breed houten bovenlicht en smallere onderramen (1937-'38). Dit is de plek van de toiletten. Verder is nog sprake van een secundair ingevoegde vluchtdoor (1996?).

De vensters op de begane grond zijn aan de buitenzijde voorzien van een beplating, aan de binnenzijde afgedicht met isolatiemateriaal (1985). De vensters op de eerste verdieping zijn vernieuwd in 1995-'96 bij de herinrichting tot appartementen. De bovenlichten zijn geblindeerd in verband met verlaagde plafonds. Ook de dakkapellen zijn nieuw toegevoegd bij de inrichting tot appartementen (1995-'96 en 2002-'04).

De beide kopgevels gaan grotendeels schuil achter belendingen. De westelijke kopgevel is een blinde tweelaags langsgevel van schoon metselwerk in kruisverband, voorzien van een groot spaarveld. Een hijskapel doorsnijdt de borstwering (1995).

De oostelijke kopgevel is een tweelaags 'gebroken' topgevel, die grotendeels schuil gaat achter de aanbouw van 1937-'38 (begane grond) en 1946 (eerste verdieping en kap). Deze gevel

had oorspronkelijk op de begane grond een veranda (1888) met een balkon. Het balkon was toegankelijk via een brede deuropening in de slaapzaal op de eerste verdieping, voorzien van balkondeuren. In 1922 is de oorspronkelijke lijstgevel verhoogd met een 'gebroken' geveltop, die de vorm van de achterliggende mansardekap volgt. Dit had te maken met de inrichting van een slaapzaal op de zolder van het pensionaat. De balkondeur in het midden wordt geflankeerd door twee vensters. De balkondeuren en ramen zijn vernieuwd in 1995-'96, behorend bij de nieuw ingerichte appartementen.

Links: de westgevel van het pensionaat. Deze gevel gaat grotendeels schuil achter de gebouwen op de noordwesthoek van het complex. De aanbouwen op de voorgrond horen bij het keukengebouw.

Rechts: de oostgevel van het pensionaat. De gevel gaat grotendeels schuil achter een tweelaags vleugel van het nieuwe pensionaat, deels uit 1937-'38 en deels uit 1946. Het dak daarvan bevat een balkon, tegenwoordig behorend bij een appartement op de zolder van het pensionaat.

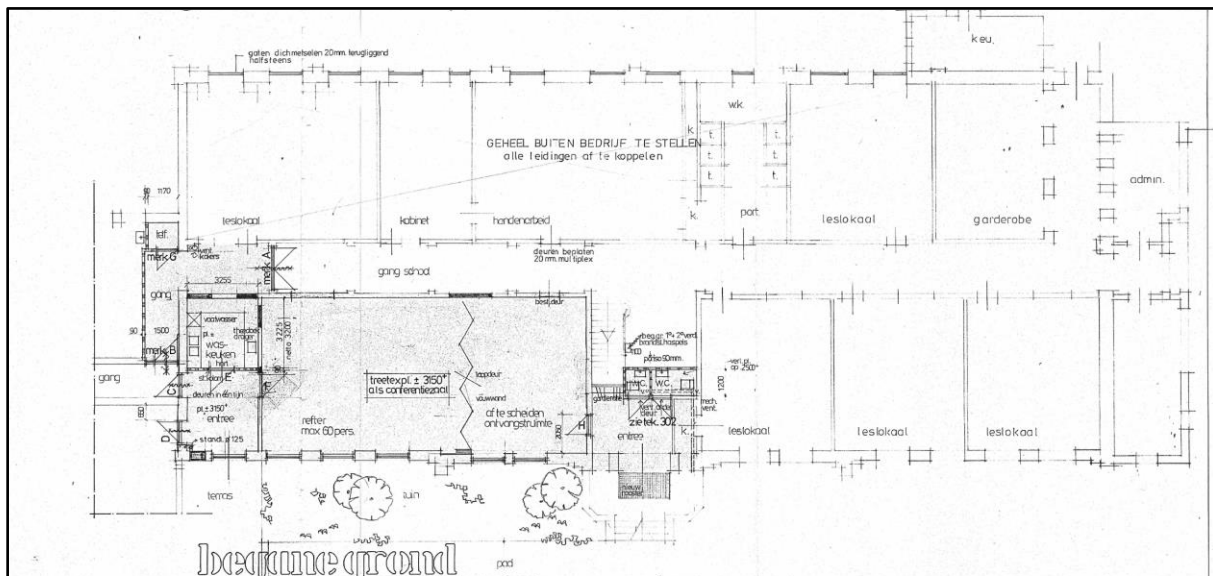
5. Beschrijving interieur

5.1. Kelder

Een klein deel van het gebouw is onderkelderd. Opvallend is het ontbreken van elke vorm van afwerking op de wanden en de balklaag, zodat eerder aan een kruipruimte of leidingruimte gedacht moet worden. De ruimte heeft continu wateroverlast, waartoe een pomp is aangebracht. De toegang bestaat uit een keldertrap in de hoek van de toiletvoorzieningen op de begane grond (1937-'38). De enkelvoudige balklaag wordt ondersteund door een stalen onderslagconstructie.

Overzicht van de lage kelderruimte in het pensionaat.

Bouwaanvraag voor herinrichting van de refter op de begane grond van het pensionaat tot een conferentiezaal en buiten gebruikstelling van een aantal lokalen, vergunning 25 januari 1985 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau De Bruijn.

5.2. Begane grond

De indeling van de begane grond bestaat uit een middengang over de volle lengte van het gebouw, geflankeerd door (school)lokalen. Aan de zijde van de binnenhof wordt de reeks lokalen onderbroken door het trappenhuis, gelegen achter de middenrisaliet van het middengebouw. Schuin daar tegen over is een smalle ruimte voor toiletten aanwezig.

De vloerafwerking van de middengang bestaat uit dubbel hard gebakken rode vloertegels met een zwarte plintrand en plint, afgezet door een witte geblokte rand (1949). De wanden hebben lambriseringen van gele tegels, voorzien van een parellijstje (1938). Daarboven is sprake van gewit pleisterwerk. De lokalen zijn toegankelijk via deurkozijnen met driepaneelseuren (1938). Boven het verlaagde systeemplafond is een brandscheidend plafond van grote no-branda-platen aanwezig. Het was vooralsnog niet mogelijk om nader onderzoek te doen. Noemenswaard zijn nog de pilasters op de gangwanden. Deze horen tot de oorspronkelijke opzet van de gang, die door middel van ‘portalen’ was geleed. De oorspronkelijke dwarswanden tussen de lokalen sloten aan op deze portalen.

Bij de bouw van het nieuwe pensionaat is een dwarsgang gemaakt op het oostelijke kopeinde van het pensionaat, die de gang van het pensionaat verbindt met die van het nieuwe pensionaat. De interieur-afwerking van de gang is hier omgezet. Herkenbaar zijn de rondboogvenstertjes die uitzagen in de galerij rond de cour.

Links: overzicht van de middengang op de begane grond van het pensionaat. De vloertegels stammen uit 1949, de lambriseringen uit 1937-'38.

Rechts: de dwarsgang tussen de middengang van het pensionaat en de gang van het nieuwe pensionaat. De rondbogen waren ingevuld met glas en zagen uit op de speelplaats (via de 'kloostergang').

Aan de zijde van de binnenhof bevindt zich het hoofdtrappenhuis. Dit trappenhuis heeft in 1937-'38 een nieuwe opzet en uitvoering gekregen, evenals de hoofdentree aan de binnenhof en de trap. Vermoedelijk dateert de trap in opzet en kern nog wel uit de 19de eeuw. In deze ruimte loopt de lambrisering van gele tegels door, inclusief het bijbehorende parelrandje. Daarboven zijn de wanden en plafonds afgewerkt met gewit pleisterwerk. De leuning van de trap zijn voorzien van een beplating die de strakke belijning van de trap benadrukt. De handlijsten zijn uitgevoerd in gelakt hout. De trappen hebben een nieuwe bekleding. De vensters bevatten glas-in-lood in een sierlijk patroon (artdeco-motieven). Het onderste deel van

de trap is vervangen in 1995 door een steile hardhouten trap. Deze is aangebracht om een verbinding te maken tussen het secondaire entreepoortaal (1979 of 1985) en de gang.

De entreerimte in het trappenhuis is verrommeld door enkele ingebouwde ruimten, waaronder de toiletten en een pantry van het naastgelegen lokaal (1979 of 1985). Deze ruimten zijn gerealiseerd bij de verzelfstandiging van de entree naast de refter, toen deze tijdelijk functioneerde als conferentiezaal. De interieur-afwerking is vernieuwd. In de zijwand bevindt zich de gedenksteen voor de eerste-steen-legging (1879).

Links: overzicht van het trappenhuis in het pensionaat. De onderste steek is verschoven en vernieuwd in 1996 om opnieuw een doorgang te kunnen maken tussen het verzelfstandige entreepoortaal (1985) en het trappenhuis.

Rechts: overzicht van het trappenhuis in het pensionaat, gezien naar het onderste tussenbordes. De beide rondboogvensters zijn ingevuld met stalen ramen met gekleurd glas-in-lood (1937-'38). De trap dateert waarschijnlijk nog uit 1880, maar de aankleding is vernieuwd in 1937-'38.

Links: de trap tussen het onderste bordes en de eerste verdieping in het pensionaat.

Rechts: overzicht van het trappenhuis in het pensionaat, gezien naar het bovenste tussenbordes. De beide keperboogvensters zijn ingevuld met stalen ramen met gekleurd glas-in-lood (1937-'38).

Aan de hof- of zuidzijde is de refter of refectorium het grootste lokaal op de begane grond. Deze ruimte is origineel, maar heeft in de loop der tijd wel veel aanpassingen doorgemaakt. Oorspronkelijk was de ruimte voorzien van een kachelnis tegen de oostelijke kopwand. In de huidige interieurafwerking zijn geen bijzonderheden gesignaleerd. Aan de andere zijde van het trappenhuis bevinden zich drie voormalige schoollokalen, waarvan de deuren, gangramen en kasten uit de jaren dertig stammen. Voor het overige is de interieur-afwerking vernieuwd bij de herinrichting tot kantoren. Onbekend of er boven de verlaagde plafonds nog resten van de stucplafonds uit 1937-'38 aanwezig zijn. Van de 19de-eeuwse stucplafonds zijn vermoedelijk geen resten bewaard, aangezien de indeling is gewijzigd.

*Pensionaat O. L. V. van Lourdes. VOORSCHOTEN.
Eetzaal.*

De refter op de begane grond van het pensionaat, gezien in de richting van het trappenhuis, Ansichtkaart uit de vroege 20ste eeuw (collectie auteur).

Links: de refter op de begane grond van het pensionaat, gezien in de richting van het trappenhuis. Er zijn geen sporen te zien van een kachelnis.

Rechts: één van de schoollokalen uit 1937-'38. Uit deze periode stammen het deurkozijn met deur, het gangraam en de kasten. Wellicht is het stucplafond nog bewaard gebleven boven het systeemplafond.

Links: een van de lokalen aan de noordzijde van de gang op de begane grond van het pensionaat, voorzien van een tussenverdieping voor opslagdoeleinden. Herkenbaar zijn het deurkozijn in de gang, voorzien van een driepaneelsbovenlichtdeur (1937-'38) en kasten.

Rechts: de kasten van de voorgaande afbeelding.

Links: een van de lokalen aan de noordzijde van de gang op de begane grond van het pensionaat, voorzien van een gedeeltelijke tussenverdieping voor opslagdoeleinden. Links zijn de geblindeerde vensters in de noordgevel te zien (1985).

Rechts: een van de herplaatste 19de-eeuwse kasten in een schoollokaal aan de noordzijde van de gang op de begane grond van het pensionaat.

Aan de noordzijde van de gang zijn enkele lokalen behouden, deels uit de late 19de eeuw en deels uit 1937-'38. In deze lokalen is de oorspronkelijke hoogte van de begane grond nog goed herkenbaar. De aanpassingen van 1937-'38 hebben als gevolg dat de oorspronkelijke stucplafonds met kooflijsten en middenornamenten (?) zijn verdwenen. De wand- en vloerafwerkingen stammen uit 1938 en later. De hoge stalen vensters zijn geblindeerd sinds 1985. Twee van de lokalen hebben nog oude kasten. De andere lokalen hebben sterk verlaagde plafonds.

Noemenswaard is de toiletruimte, waarvan de vloerafwerking uit de gang doorloopt (1949). De vloerafwerking, tegellambrisering en gepleisterde wanden van de gang lopen door in deze ruimte. De toiletten zijn verwijderd, zodat alleen 'kastruimten' resteren.

Links: de dwarsgang met aan weerszijden toiletten, gelegen op de begane grond van het pensionaat. Deze afwerking van vloeren, lambriseringen, wanden en plafonds is gelijk aan die van de middengang. Deze ruimte werd verlicht door het hooggeplaatste venster in de noordgevel. Het venster is aan de buitenzijde geblindeerd.

Rechts: gedeelte van het hooggeplaatste houten venster met tuimelraam in de toiletruimte op de begane grond van het pensionaat. Het vensters is vanaf de buitenzijde geblindeerd (1985).

5.3. Eerste verdieping

De eerste verdieping valt in zijn huidige vorm moeilijk te overzien. In zijn 19de-eeuwse opzet bevatte het westelijke deel van het gebouw een middengang met aan weerszijden kamers en/of lokalen, het oostelijk deel een ongedeelde slaapzaal met chambrettes. Het trappenhuis (met daar tegenover de toiletvoorzieningen) vormde de scheiding tussen beide delen van het gebouw.

Boven het verlaagde plafond van het westelijke deel van de middengang zijn resten van de oorspronkelijke laat-19de-eeuwse afwerking te zien, namelijk portalen met spiegelvelden en tussengelegen stucplafonds met eenvoudige geprofileerde lijsten. Deze afwerking is sterk beschadigd door leidingwerk. Bij de verbouwing van 1937-'38 is de bestaande middengang verlengd tot over de volle lengte van het gebouw, geflankeerd door schoollokalen. Ook hier kon

een inspectie boven het plafond worden uitgevoerd, namelijk via een kast op de zolder. Hier was een fragment van het plafond van de voormalige slaapzaal zichtbaar. Herkenbaar zijn de (omstucte) onderslagbalken en de ijzeren kolommen met consoles. Deze zijn in de gangwanden uit 1937-'38 opgenomen.

Links: de middengang op de eerste verdieping van het pensionaat, gezien naar het oosten (nieuwe pensionaat). De pilasters aan weerszijden getuigen nog van een oude interieur-afwerking.

Rechts: fragment van de oorspronkelijke wand- en plafondaafwerking van de middengang op de eerste verdieping van het pensionaat, gezien boven het verlaagde plafond.

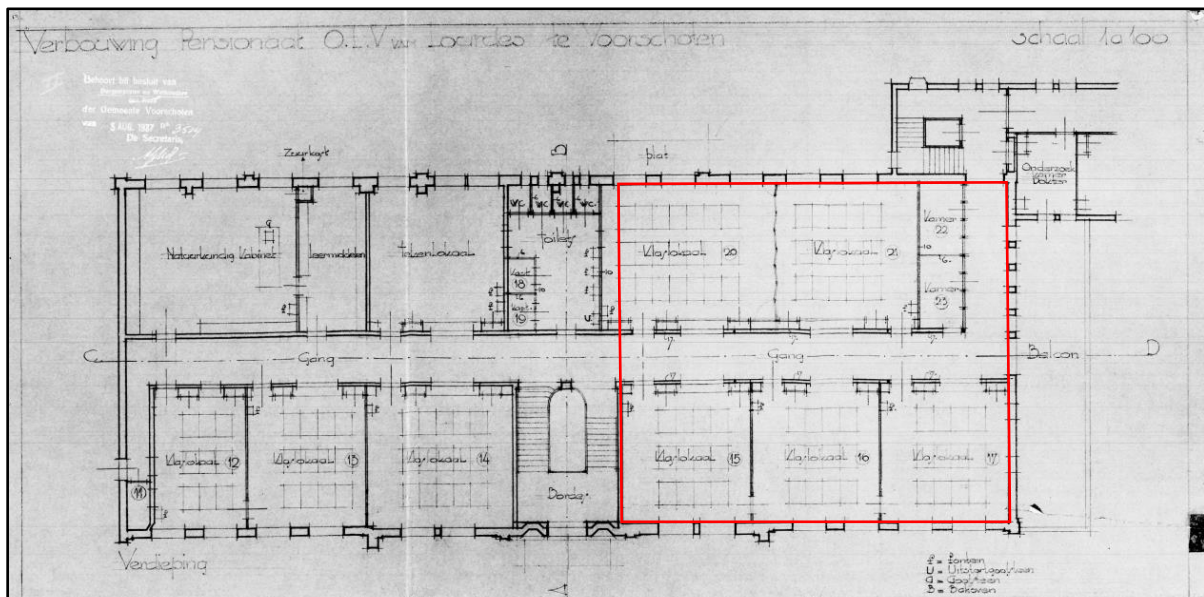
Links: fragment van de oorspronkelijke plafondaafwerking van de middengang op de eerste verdieping van het pensionaat, voorzien van geprofileerde perklijsten.

Rechts: een van de balken in de balklaag boven de eerste verdieping van het pensionaat, versterkt door andreaskruisen.

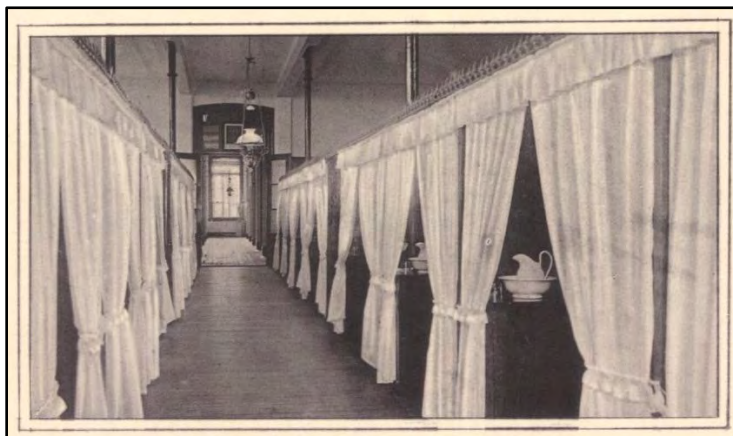

Links: een ingemetselde kop van een ijzeren kolom in de voormalige slaapzaal op de eerste verdieping van het pensionaat. Deze kolommen droegen onderslagbalken.

Rechts: fragment van de onderslagbalk in de voormalige slaapzaal op de eerste verdieping van het pensionaat, gezien naar de oostelijke kopgevel.

Bouwaanvraag voor een modernisering aan het pensionaat, vergunning 3 augustus 1937 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door P.N. de Bruijn. Afgebeeld is de plattegrond van de eerste verdieping (boven) in vernieuwde toestand. Het rode kader geeft de oude slaapzaal weer, die in 1937-'38 is opgedeeld in een middengang met lokalen. De ijzeren onderslagkolommen zijn (deels?) opgenomen in de gangwanden.

De slaapzaal op de eerste verdieping van het pensionaat omstreeks 1900, gezien naar de middengang in het westelijke deel van het gebouw (Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, AR-Z040-3010-02).

Bij de verbouwing van de eerste verdieping tot appartementen in 1995-'96 is de deels 19de-eeuwse en deel 20ste-eeuwse middengang behouden. Ten noorden van deze gang is een compleet nieuwe indeling en afwerking tot stand gekomen. In de gangwand zijn grote doorbraken gemaakt voor de portieken van de appartementen. Ten zuiden van de gang zijn alleen in het oostelijk deel van het gebouw appartementen gemaakt. Ook daar zijn dwarswanden en interieur vernieuwd. De toegangen bevinden zich eveneens in portieken.

Alleen aan de westzijde zijn dus enkele lokalen uit 1937-'38 behouden, nu in gebruik als personeelsruimten. Hier zijn de kenmerkende deurkozijnen met drie-paneelsdeuren en liggende gangvensters behouden (1938). De interieur-afwerking is vernieuwd. Het trappenhuis bleef ongewijzigd in zijn situatie van 1937-'38, afgezien van de toegevoegde brandscheiding. Het trappenhuis is reeds aan de orde gekomen bij de beschrijving van de begane grond.

De middengang heeft een compleet nieuwe afwerking en een verlaagd plafond. Alleen de pilasters doen een oudere indeling en afwerking vermoeden.

De slaapzaal op de eerste verdieping van het pensionaat in de vroege 20ste eeuw, gezien naar de oostelijke kopgevel (www.huizebijdorp.nl).

5.4. Zolder

De zolder is in 1995-'96 opgedeeld in appartementen ter weerszijden van een middengang. Daarbij is een volledig nieuwe indeling en afwerking tot stand gekomen, waarin alleen restanten van de spanten herkenbaar zijn.

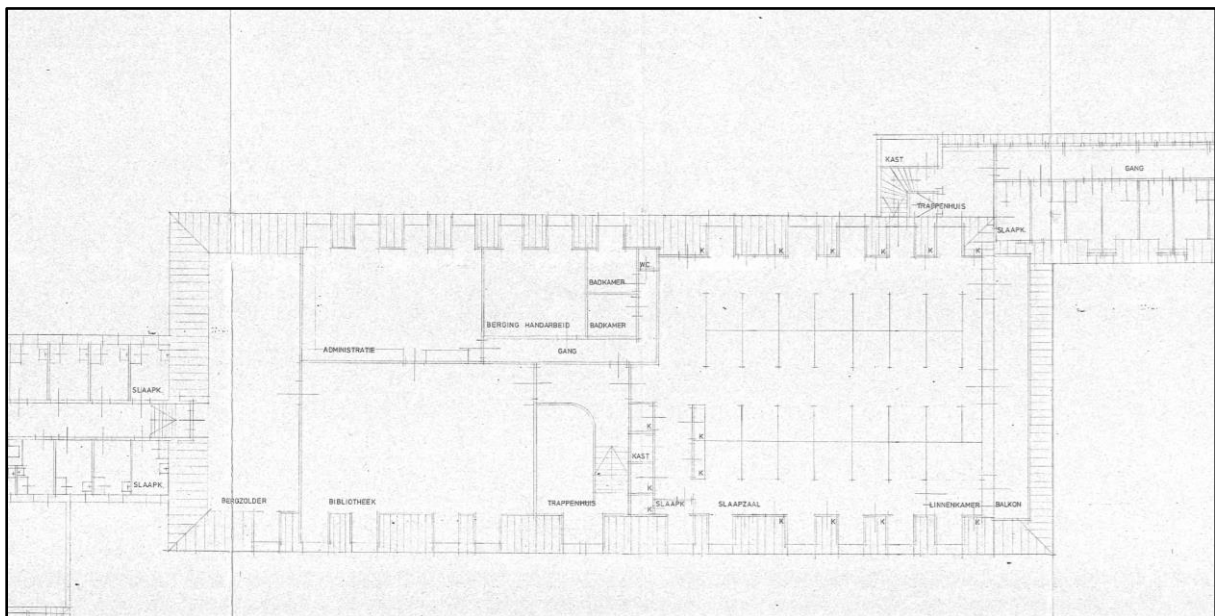
Alleen via oudere bouwtekeningen valt nog te achterhalen wat de voorgaande opzet was, namelijk een slaapzaal met chambrettes (1922) en een zolder- of opslagruimte (1879). Deze zolderruimte was overigens na de tweede wereldoorlog opgedeeld in kantoren en een bibliotheek. Verf- en bouwsporen op de spanten getuigen nog van de plafonds van deze ruimten,

deels bestaande uit houten delen en deels uit stuc op riet. Ook van de bovenlichten en lantaarns zijn op de bovenliggende vloering nog restanten te vinden. Het trappenhuis heeft ook een lantaarn.

Links: de middengang op de zolder van het pensionaat, gezien naar het westen. Op de achtergrond is een spantbeen te zien van het schildeind van de kap.

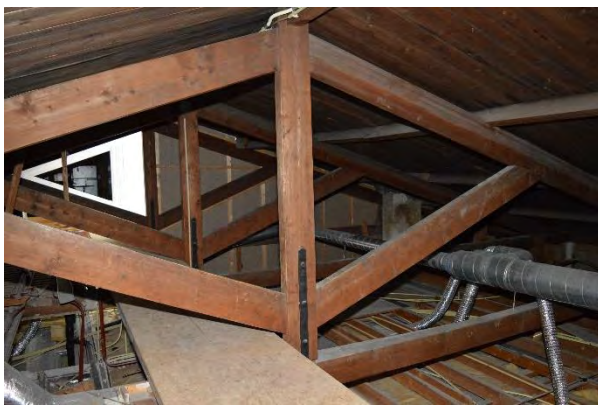
Rechts: de middengang op de zolder van het pensionaat, gezien naar het oosten.

Bouwaanvraag voor een modernisering aan het complex, vergunning 14 februari 1973 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Het ontwerp is getekend door het architectenbureau P.N. de Bruijn. Afgebeeld zijn de zolders van het pensionaat in bestaande toestand.

De vliering is een ongedeelde ruimte, die nu gebruikt wordt als een leidingruimte. Hier zijn de bovenste delen van de kapconstructie te zien. Deze bestaat uit een reeks naaldhouten spanten en halfspanten, opgebouwd uit schaargebinten (zoldergebinten) en nokstijlgebinten (vlieringgebinten), gordingen en verticaal beschoot. Er zijn verschillende soorten verbindingen gebruikt, pen-gatverbindingen, genagelde verbindingen en ankers. De constructie is zeer licht uitgevoerd. Als bijzonderheid kan nog worden genoemd dat de constructie is geprefabriceerd, genummerd en als losse onderdelen aangevoerd en gemonteerd. Daartoe is gebruik gemaakt van een merksysteem, namelijk telmerken in potlood. Op de nokstijlen zijn opeenvolgende nummers gevonden.

Op de vliering valt ook duidelijk te zien dat de appartementen op de zolder volledig zelfstandige ruimten zijn met eigen scheidingswanden en verlaagde plafonds. De plafonds zijn vrijgehouden van de dekbalken van de zoldergebinten. Op die dekbalken zijn resten van oudere plafonds te zien, evenals verfsporen. Ook zijn de wanden van het trappenhuis zichtbaar, opgetrokken uit drijfsteen (1937-'38). Het trappenhuis wordt aangelicht door een bovenlicht en lantaarn in het dak. Een tweede lantaarn bevond zich boven de slaapzaal op de zolder. Deze is dichtgelegd in 1995. Meer interessant zijn de brandsporen in het oostelijk deel van het gebouw. Dit zijn voornamelijk roetsporen, verwijderde roetsporen en waterschade. Deze herinneren aan de brand in het nieuwe pensionaat in 1942.

Links: deelloverzicht van een kappant op de vliering van het pensionaat. Herkenbaar is een vlieringgebint, een nokstijlgebint met schoren staande op een dekbalk van een zoldergebint. De nokstijl is bevestigd met een anker.

Rechts: het bovenlicht en de lantaarn boven het trappenhuis. De wanden (van drijfsteen) en spanten zijn hier wit geschilderd om de lichtopbrengst te maximaliseren.

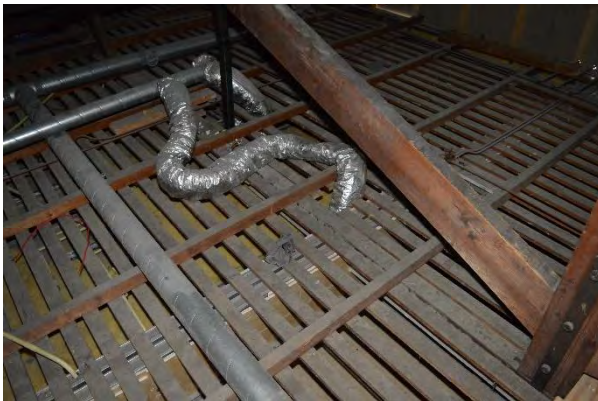

Het telmerk 'N 12' op een van de spanten in het pensionaat. Het gebruik van telmerken getuigt van prefabricage van de constructie. De kapconstructie is geheel voorbereid door de aannemer, in losse onderdelen aangebracht op de bouwplaats en aan de hand van deze merken in elkaar gezet (montagebouw).

Links: deelloverzicht van de kapconstructie in het pensionaat, aangetast door brand, roet en bluswater. Dit herinnert aan de brand in het nieuwe pensionaat van 1942.

Rechts: fragment van een van de spanten in de kapconstructie van het pensionaat, dat schoongemaakt is na de brand van 1942.

Links: deelloverzicht van een plafond op de zolder van het pensionaat. Het stucwerk is verwijderd bij de verbouwing van 1995-'96, waarbij de nieuwe appartementen onder de oude constructie en plafonds zijn geplaatst.

Rechts: het bovenlicht van het trappenhuis, gezien vanaf de bovenzijde. Aan weerszijden zijn wanden van drijfsteen te herkennen.

6. Waardestelling

6.1. Gemeentelijk monument

Het pensionaat is als onderdeel van het complex Huize Bijdorp sinds 15 oktober 2019 beschermd als gemeentelijk monument onder nummer Z23337.¹⁰ Het beschermde complex bestaat uit het hoofdgebouw (1), wagenshuur met kas en oranjerie (2), moestuin met schuur en tuinmuren (3), wasserij (4), wagenshuur (5), stal (6), park- en groenaanleg met tuinbeelden en begraafplaats (7).

Het pensionaat behoort tot onderdeel 1, het hoofdgebouw. De beschrijving is zeer uitgebreid, omdat het complex bestaat uit vele onderdelen. Daarom wordt hieronder alleen het relevante deel uit de beschrijving en de waardestelling geciteerd.

Beschrijving: Meisjespensionaat:

“Het meisjespensionaat 'Notre dame de Lourdes', in een eclectische stijl met zowel Romaanse, Gotische als Renaissance kenmerken, is over twee bouwlagen opgetrokken op een rechthoekige plattegrond onder een zadeldak met een steekap boven de entree en (moderne) dakkapellen. De steekap wordt als een overkapping boven de entree herhaald. Boven deze overkapping zijn tweelancetvensters, geflankeerd door twee lagere rondboognissen, met links Dominicus met een boek (summa Theologica) en een hond, rechts de heilige Maria. In de top zijn twee keperboogvormige vensters opgenomen. De horizontale accenten bestaan uit gele cordonlijsten en een brede natuurstenen band met de tekst: 'Meisjesinstituut O.L.V. van Lourdes'. Tussen de vensters is een natuurstenen herinneringssteen aangebracht met de jaartallen: '1879 - 1938'. De entree is te bereiken via een natuurstenen bordestrap met vier treden, geflankeerd door lage postamenten. De rood bakstenen gevel is symmetrische geled (na de toegevoegde aanbouw), de entree in een middenrisaliet geflankeerd door een gekoppelde vensteras tussen gemetselde bloklisenen en een (gepleisterd) rondboogfries. Eenzelfde omlijsting is om de zijvleugels, onderverdeeld in vier vensterassen, met zesruits vensters (vervangen), natuurstenen lamberkijns en sluit- en aanzetstenen in de omgezette segmentbogen. Ook de plint is in natuursteen uitgevoerd. Het dak is gedekt met zwart gesmoorde holle pannen. De beide zijgevels zijn ingebouwd tussen de MMS en het oude herenhuis. De achtergevel is een veel eenvoudiger gemetselde gevel met spaarnissen en staande kozijnen met bovenlichten (vervanging van de oorspronkelijke). In het interieur zijn de betegelde lambriserings, paneeldeuren en de trappenhuizen in een zekere samenhang ontworpen, vermoedelijk eerste helft 20ste eeuw. Het glas-in-lood is ouder en evenzeer van belang. De blokvormige uitbreiding uit 1948 is sober, in (sier)metselwerk opgetrokken onder een plat dak, de vensters recht beëindigd.”

Waardestelling Hoofdgebouw (incl. het pensionaat):

“Het hoofdgebouw aan de Veurseweg 3 is vanwege stedenbouwkundige, landschappelijke, architectuurhistorische, cultuurhistorische en ensemblewaarde voor de gemeente Voorschoten van algemeen belang als onderdeel van het voormalig landgoed Bijdorp:

- *Als herinnering aan de ontwikkeling van Voorschoten in het algemeen en de ontwikkeling van buitenplaatsen in Voorschoten in het bijzonder;*
- *Als ensemble onderdeel, in samenhang met de overige onderdelen van de voormalige buitenplaats, het hoofdgebouw waarop alle andere onderdelen zijn afgestemd;*

¹⁰ https://www.voorschoten.nl/inwoners-voorschoten/beleid-cultureel-erfgoed_41343/

- Vanwege het in de kern bewaard gebleven landhuis als 17de-eeuws classicistisch herenhuis met ornamentiek uit de 19de eeuw;
- Vanwege het gaaf bewaarde interieurensemble van de oude zaal (woonkamer Fahrensbach, 19de eeuw);
- Vanwege de bijzondere en gaaf bewaarde architectuur van het kloosterensemble, kapel, pensionaat en noviciaat in neogotische stijl.
- Vanwege de sobere, maar stilistisch kenmerkende ornamentiek aan het exterieur, in samenhang met de inrichting van de kapel;
- Als herinnering aan het onderwijs in Voorschoten;
- De middelbare meisjesschool als relatief gaaf bewaard voorbeeld van een school in sober Zakelijk Expressionistische stijl (Nieuwe Haagse School);
- Als herinnering aan het Rooms-Katholieke leven in Voorschoten”

6.2. Waardstelling

Voor de plaatsing als gemeentelijke monument heeft een ‘externe waardstelling’ plaatsgevonden, een vergelijking van een beredeneerde selectie van gebouwen en complexen in Voorschoten op basis van hun cultuurhistorische waarden. De plaatsing van het nieuwe pensionaat is gebaseerd op:

- Herinnering aan de geschiedenis van het rooms-katholieke leven in Voorschoten (klooster en school)
- Samenhang als onderdeel van het hele complex van Huize Bijdorp, een landhuis dat in de 19de eeuw is getransformeerd tot een klooster met school.
- De architectuurhistorische samenhang van het kloosterensemble, bestaande uit kapel, pensionaat en noviciaat in neogotische stijl.
- Vanwege de sobere, maar stilistisch kenmerkende ornamentiek aan het exterieur.

Hoewel het pensionaat als ‘bouwkundige eenheid’ in zijn geheel is beschermd als gemeentelijk monument, hebben niet alle aspecten en onderdelen automatisch dezelfde cultuurhistorische betekenis voor het gebouw. Daarom heeft in het kader van een modernisering van het complex een ‘interne waardstelling’ plaatsgevonden, waarin een classificatie van waarden plaatsvindt van de samenstellende onderdelen van dit gebouw. Welke onderdelen en aspecten dragen meer of minder bij aan de afleesbaarheid van het ‘verhaal van dit specifieke gebouw’. Volgens de methode uit de ‘Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek’ uit 2009¹¹ vindt daarvoor een classificatie plaats in:

- Hoge monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van cruciaal belang voor de structuur en/of betekenis van het object (‘afleesbaarheid van het verhaal van het gebouw’).
- Positieve monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van belang voor de structuur en/of betekenis van het object.
- Indifferentie monumentwaarden: deze onderdelen/ aspecten zijn van relatief weinig of geen belang voor de structuur en/of betekenis van het object.

Samenvatting bouw- en gebruiksgeschiedenis

Belangrijkste beoordelingscriterium is het ‘verhaal van het gebouw’, dat is gebaseerd op de bouw- en gebruiksgeschiedenis. Deze geschiedenis is in de voorafgaande hoofdstukken

¹¹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Stichting bouwhistorie Nederland, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Atelier Rijksbouwmeester en Rijksgebouwendienst, *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek*, Den Haag 2009.

uitvoerig aan de orde geweest, daarom volgt hier een korte samenvatting. Het pensionaat is in twee aaneensluitend bouwfasen tot stand gekomen als een gecombineerd schoolgebouw en (meisjes)pensionaat bij het klooster van de Zusters Dominicanessen in het landhuis Bijdorp. De eerste fase dateert uit 1879-'80, de tweede fase uit 1888-'89. De eerste fase is uitgevoerd naar ontwerp van Wouterlood & Berkelaar uit Schiedam, de tweede fase naar ontwerp van T.L. Kanters uit Rotterdam. De inbreng van twee verschillende architecten bevreedt enigszins, juist omdat sprake is van een eenduidig en symmetrisch ontwerp. Bovendien had men in de eerste fase klaarblijkelijk al rekening gehouden met deze uitbreiding.

De hele bouw- en gebruiksgeschiedenis van het complex getuigt van een worsteling met de ruimte. Het toenemende aantal pensionaires vroeg steeds om aanpassingen. Op de begane grond hebben meerdere aanpassingen plaatsgevonden in de indeling in lokalen en (gemeenschappelijke) ruimten. In 1922 is een nieuwe slaapzaal ingericht op de tot dan toe als opslagruimte gebruikte zolder. De oostelijke kopgevel is daarbij voorzien van een gebroken topgevel, ten einde vensters te plaatsen en een balkon te kunnen maken.

Een grondige wijziging van het pensionaat vond plaats in samenhang met de bouw van een uitbreiding (1937-'38), het nieuwe pensionaat. Deze uitbreiding ging gepaard met een herschikking van functies. Met uitzondering van de refter werden de gemeenschappelijke ruimten verplaatst naar het nieuwe pensionaat, hetgeen een nieuwe verdeling van de ruimten op de begane grond en eerste verdieping mogelijk maakte. Alle schoollokalen werden ondergebracht in het oude pensionaat. De 19de-eeuwse slaapzaal op de eerste verdieping werd heringericht tot een middengang met aan weerszijden schoollokalen, waartoe overigens ook nog extra vensters in de achtergevel (noordgevel) noodzakelijk waren. Met de genoemde aanpassingen in de indeling is ook de interieur-afwerking gemoderniseerd. Dat valt te herkennen aan tegellambriseringen, verlaagde plafonds, kasten en dergelijke. Ook het trappenhuis is gemoderniseerd, waarbij de oude trap een nieuwe aankleding kreeg. Meest opvallende wijziging was misschien wel de modernisering van de gevel van de middenrisaliet in de zuidgevel. Deze werd voorzien van een nieuwe entree en rondboog- en keperboogvensters met stalen ramen, voorzien van sierlijk glas-in-lood. Het gebouw is gerealiseerd in de periode 1937-'38 naar ontwerp van de 'huisarchitect' P.N. de Bruijn uit Wassenaar.

In de jaren veertig van de 20ste eeuw zijn nog enkele modernisering in het interieur gerealiseerd, waaronder de vloertegels in de middengang op de begane grond. Op de zolder zijn enkele gemeenschappelijke ruimten ingericht, zoals een bibliotheek.

Met de beëindiging van de schoolfunctie (1972) kwam het gebouw langzaamaan leeg te staan. In die periode is de refter tijdelijk in gebruik genomen als conferentiezaal, waartoe een aparte ingang is afgeschoten in de hal van het trappenhuis. De vensters in de noordgevel zijn geblinddeerd nadat de laatste schoolfuncties waren verdwenen (1985), vermoedelijk tegen molest.

Met de verbouwingen van 1995-'96 en 2002-'04 zijn de eerste verdieping en zolder ingericht tot appartementen. Daarbij hebben grondige vernieuwingen in de indeling en afwerking plaatsgevonden. Ook zijn alle ramen vernieuwd en dakkapellen geplaatst. De refter her kreeg haar functie als eetzaal. De nieuw ingebouwd entree werd gekoppeld met de rest van het gebouw, waartoe de onderste steek van de trap is verplaatst en vernieuwd. Op de begane grond zijn opslag- en werkruimten en kantoren ingericht.

Uitgangspunten en waarden

Op basis van dit overzicht van de bouw- en gebruiksgeschiedenis zijn heldere uitgangspunten bij de waardestelling te destilleren.

Het pensionaatgebouw ontleent primair hoge monumentwaarden aan zijn laat-19de-eeuwse bouwmassa/vorm, voorgevelarchitectuur, indeling en afwerking. Belangrijkste aspecten uit deze periode zijn de symmetrische bouwmassa, de gevelopbouw- en -indeling van de voorgevel, het materiaalgebruik en de decoraties (architectuur) en de kapvorm. De sobere kopgevel aan de westzijde en noordgevel krijgen hierbij positieve monumentwaarden, vanwege de afleesbaarheid van gebruik. De nieuw toegevoegde vensters horen bij de extra gerealiseerde schoollokalen uit 1937-'38, een belangrijke fase in de bouwgeschiedenis. De oostelijke kopgevel heeft hoge monumentwaarden, vanwege de vensterposities uit 1937-'38, behorende bij de verbindingsgang naar het nieuwe pensionaat.

De topgevel aan de oostzijde (1922) heeft indifferente monumentwaarden, omdat deze niet aansluit op de symmetrische opbouw van het pensionaatsgebouw en geen bijzondere eigen kwaliteit toevoegt. Ook de aanpassingen in de middenrisaliet uit 1938-'38 passen niet erg goed bij het 19de-eeuwse architectuurbeeld, feitelijk is er alleen sprake van een versobering. Toch worden ook aan deze bouwphase hoge monumentwaarden toegekend, vooral vanwege de belangrijke betekenis van deze bouwphase voor het gebouw en voor het complete complex. Meest opvallende elementen uit deze bouwphase zijn de curieuze entree met zadeldakvormige luifel (verwijzend naar een veldkapel?), de vensters met sierlijke glas-in-lood en de gemoderiseerde trap in het trappenhuis.

De balklagen boven begane grond en eerste verdieping hebben positieve waarden. Ze horen bij de oorspronkelijke opzet, maar er is wel sprake van (eenvoudige) machinaal gezaagde naalddhouten balken in standaardformaten. Vanouds waren ze afgewerkt met stucwerk. Van dit stucwerk resteren alleen nog fragmenten. Belangrijkste onderdelen daarvan zijn de gestucte portalen in de gangen, bestaande uit de pilasters in de wanden en 'balken' in de plafonds. Deze hebben hoge monumentwaarden.

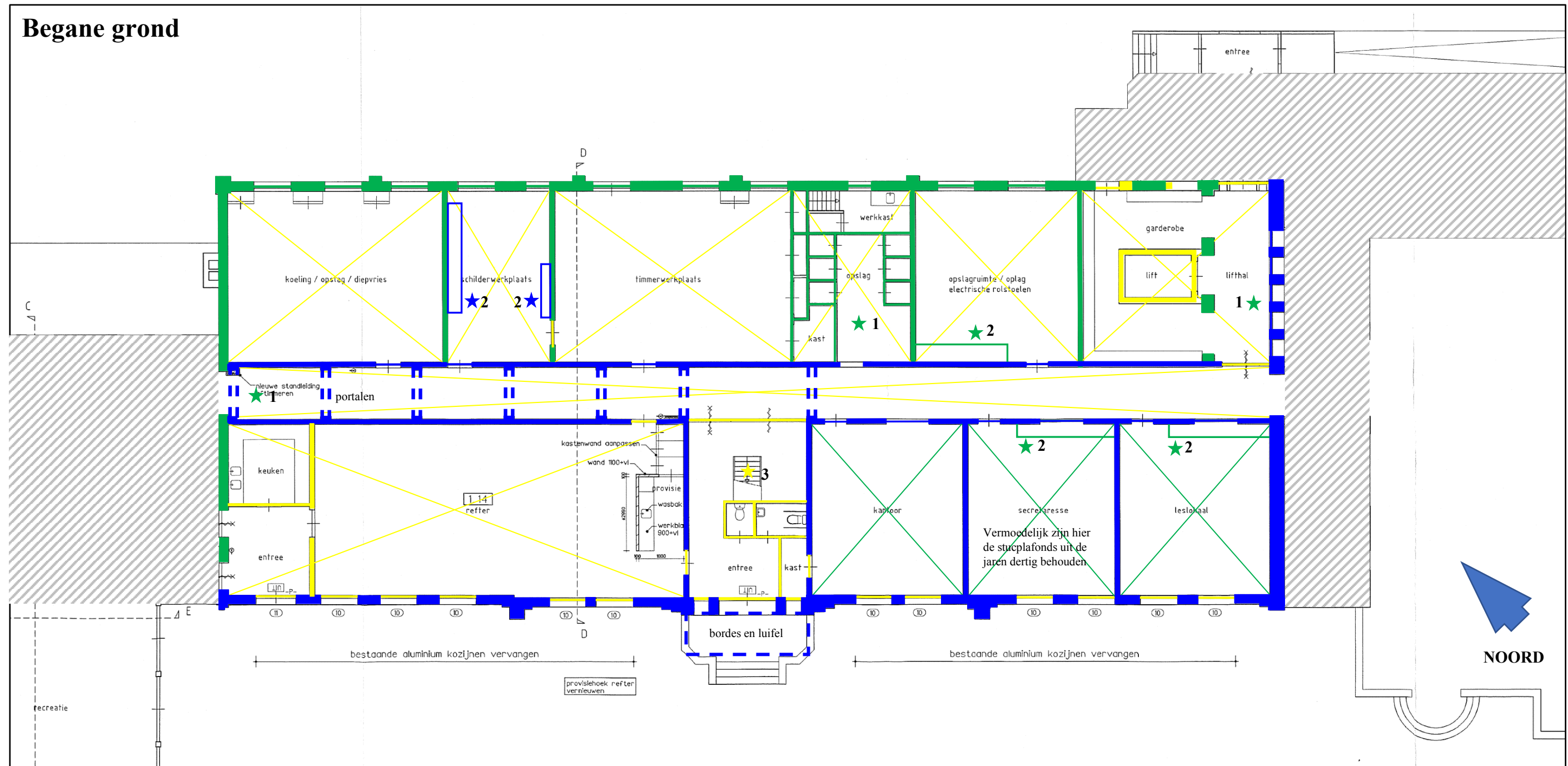
De kapconstructie heeft hoge monumentwaarden, vanwege de traditionele, ambachtelijke uitvoering en opbouw. Bijzonder zijn de telmerken in potlood.

De indeling van de begane grond stamt nog goeddeels uit de 19de eeuw, vooral herkenbaar in de middengang en het trappenhuis. Een aantal dwarswanden tussen de lokalen is origineel, andere zijn herzien in de periode 1937-'38. De laatstgenoemde horen wel bij het gebruik als school. Op zowel de begane grond als eerste verdieping worden hogere waarden toegekend aan de voorzijde dan aan de achterzijde, de zijde gericht op de binnenhof als kern van het complex. Noemenswaard in dit verband zijn de deuropeningen/ deuren en de gangramen. De vloertegels en lambriseringstegels in de gangen, dwarsgangen en toiletten zijn kenmerkend voor de periode 1938 & 1948 en de schoolfunctie. Daaraan worden positieve monumentwaarden toegekend. In de dwarsgang bevond zich ook nog een reeks venstertjes (uitzicht op de kloostergang in het nieuwe pensionaat), nu dichtgezet. Deze hebben hoge monumentwaarden. Verder zijn er in enkele lokalen nog kasten uit de 19de eeuw en de periode 1937-'38 aanwezig. De kasten uit de late 19de eeuw hebben hoge monumentwaarden, de kasten uit 1937-'38 positieve monumentwaarden. Het verschil in waardestelling is gebaseerd op een verschil in kwaliteit van materiaal en afwerking.

Op de eerste verdieping is de indeling grondig gewijzigd bij inrichting van appartementen in 1995 en 2002, zodat daar minder waarden aanwezig zijn. Bovendien bevatte het oostelijk deel van het gebouw een grote slaapzaal met onderslagbalken op ijzeren kolommen. Hoge monumentwaarden op de eerste verdieping hebben de oorspronkelijke middengang (met resten van stucwerk in de plafonds) en de 19de-eeuwse lokalen. De voormalige slaapzaal is in 1937-'38 opgedeeld in de lokalen ter weerszijden van een middengang. Deze opdeling sluit aan op de 19de-eeuwse opzet en heeft positieve monumentwaarden. In de wanden bevinden zich nog gietijzeren kolommen uit de bouwtijd (deels verwijderd?). Deze hebben in elk geval hoge monumentwaarden.

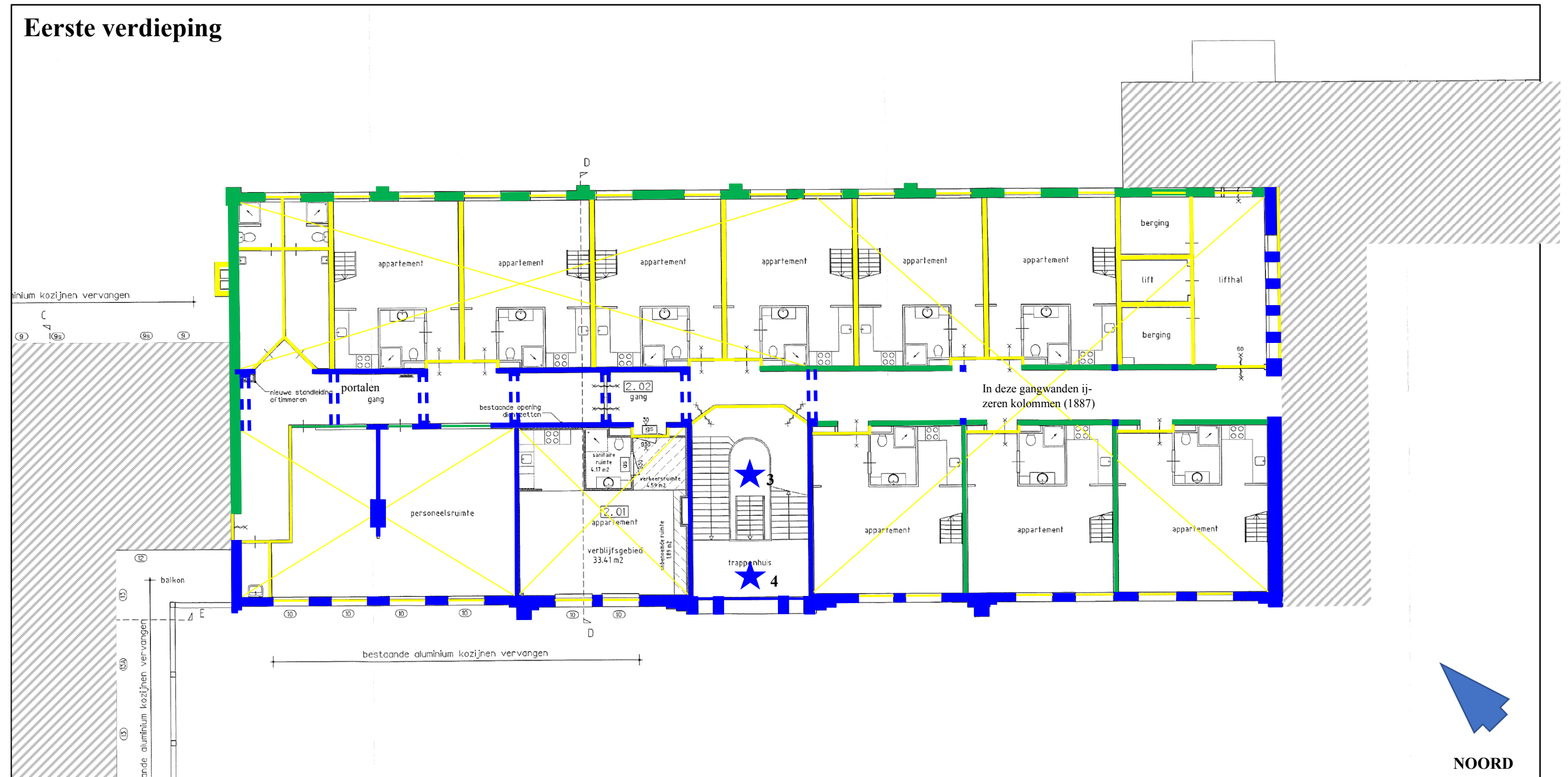
Op de zolder hebben alleen de kapconstructie en het trappenhuis (met de lantaarn) hoge monumentwaarden als onderdeel van de oorspronkelijke opzet. De zijwanden van het trappenhuis zijn in betonsteen vervangen in 1937-'38, daarom worden ze positief gewaardeerd.

De verbouwingen van 1979/1985, 1995-'96 en 2002 hebben veel minder betekenis voor het gebouw. Er is sprake van een inpassing binnen de bestaande structuur zonder specifieke eigen gezicht of architectuur. De aanpassingen in de gevel en indeling dragen niet bij aan de leesbaarheid van de bouw- en gebruiksgeschiedenis van het pensionaat als onderdeel van het kloostercomplex. Deze kunnen eerder als vermindering van de gaafheid worden aangeduid, zoals in de redengevende omschrijving als gemeentelijk monument is gedaan. Hieraan worden indifferente waarden toegekend.

- hoge monumentwaarden
- positieve monumentwaarden
- indifferente monumentwaarden
- monumentwaarden van plafonduafwerking (3 categorieën)
- contour
- interieur-afwerking (3 categorieën)

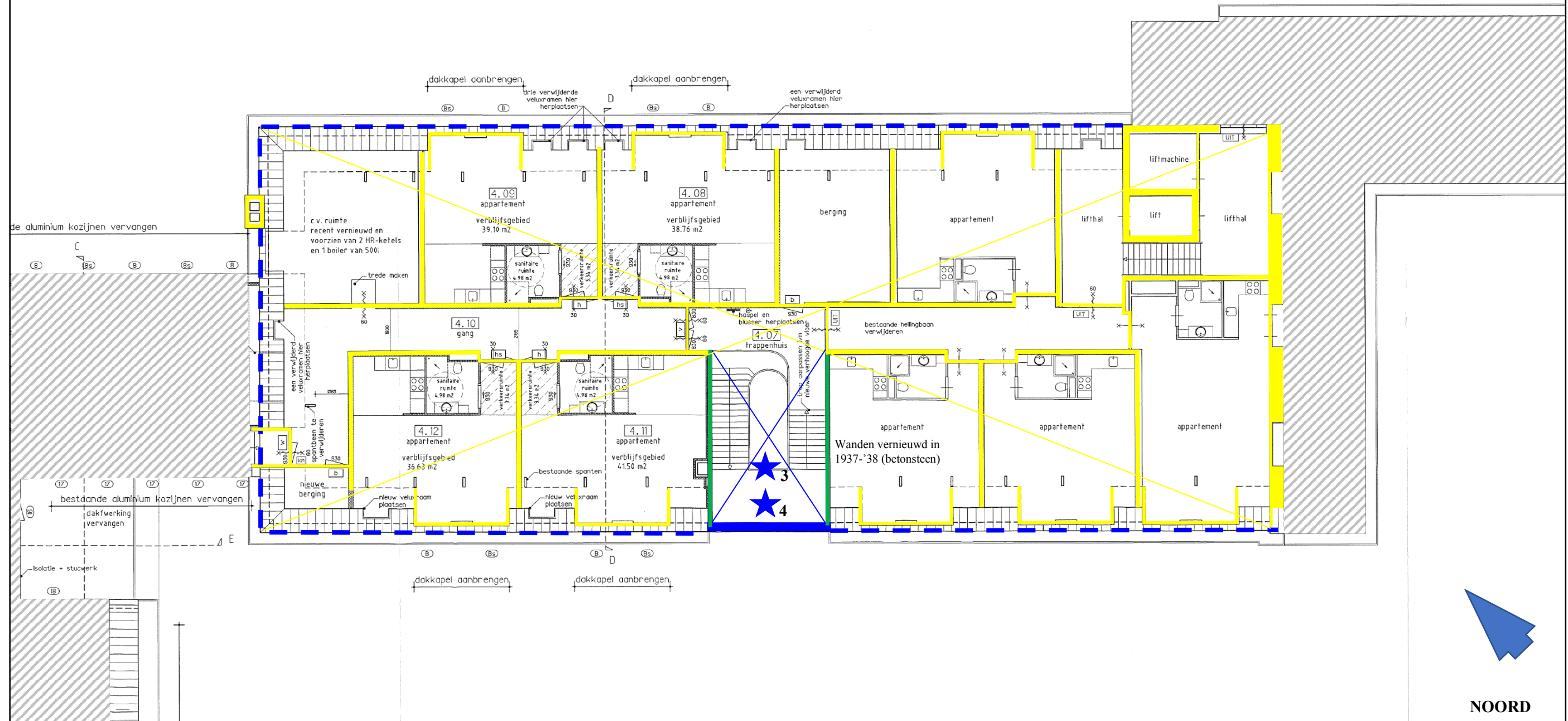
Waardestellingsrepresentatietekening van de begane grond van het pensioaat van Huize Bijdorp, ingetekend op een tekening behorend bij de bouwaanvraag door Topos architecten in 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Sinds 2002 hebben ondergeschikte wijzigingen plaatsgevonden. Deze tekening is onlosmakelijk onderdeel van de bouwhistorische verkenning (2020) en kan niet zelfstandig gebruikt worden. De kruizen markeren de plafonduafwerking. De bovenliggende constructies – voornamelijk enkelvoudige balklagen van standaard maatvoering en machinale bewerking – hebben positieve monumentwaarden. De oorspronkelijke afwerkingen (stucplafonds/ houten delen) zijn vrijwel zeker verwijderd of sterk beschadigd. In drie zuidelijke lokalen uit 1937-'38 is de verwachting dat de stucplafonds wel bewaard zijn, deze zijn aangeduid met positieve monumentwaarden. Bij ontmanteling moet rekening worden gehouden met vondsten. De nummers verwijzen naar: Tegelvloeren en -lambriseringen (1), kasten (2) en trappen (3).

	hoge monumentwaarden
	positieve monumentwaarden
	indifferente monumentwaarden
	monumentwaarden van plafondaafwerking (3 categorieën)
	contour
	interieur-afwerking (3 categorieën)

Waardestellingsrepresentatietekening van de eerste verdieping van het pensionaat van Huize Bijdorp, ingetekend op een tekening behorend bij de bouwaanvraag door Topos architecten in 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Sinds 2002 hebben ondergeschikte wijzigingen plaatsgevonden. Deze tekening is onlosmakelijk onderdeel van de bouwhistorische verkenning (2020) en kan niet zelfstandig gebruikt worden. De kruisen markeren de plafondaafwerking. De bovenliggende constructies – voornamelijk enkelvoudige balklagen van standaard maatvoering en machinale bewerking – hebben positieve monumentwaarden. De oorspronkelijke afwerkingen (stucplafonds/ houten delen) zijn vrijwel zeker verwijderd of sterk beschadigd. Bij ontmanteling moet rekening worden gehouden met vondsten. De nummers verwijzen naar: Trappen (3) en glas-in-lood (4).

Kapverdieping

	hoge monumentwaarden
	positieve monumentwaarden
	indifferente monumentwaarden
	monumentwaarden van plafonduafwerking (3 categorieën)
	contour
	interieur-afwerking (3 categorieën)

Waardestellingsrepresentatietekening van de zolder van het pensioaat van Huize Bijdorp, ingetekend op een tekening behorend bij de bouwaanvraag door Topos architecten in 2002 (gemeente Voorschoten, bouwvergunningen). Sinds 2002 hebben ondergeschikte wijzigingen plaatsgevonden. Deze tekening is onlosmakelijk onderdeel van de bouwhistorische verkenning (2020) en kan niet zelfstandig gebruikt worden. De kruizen markeren de plafonduafwerking. De bovenliggende kapconstructie heeft hoge monumentwaarden. De oorspronkelijke afwerkingen (stucplafonds/ houten delen) zijn vrijwel zeker verwijderd of sterk beschadigd. Bij ontmanteling moet rekening worden gehouden met vondsten. De nummers verwijzen naar: Trappen (3) en glas-in-lood (4).